

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

**Dokud nebudeme mít tvář:
Proces dorůstání do křesťanské
dospělosti v mýtickém jazyce
C. S. Lewise**

Daniel Litvan

Katedra: Institut ekumenických studií
Vedoucí práce: prof. Ivana Noble, PhD.
Studijní program: Systematická teologie
Studijní obor: Teologie křesťanských tradic

Praha 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem *Dokud nebudeme mít tvář: Proces dorůstání do křesťanské dospělosti v mýtickém jazyce C.S. Lewise* napsal samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Orlové dne 16. 4. 2018

Daniel Litvan

Anotace

Název práce je *Dokud nebudeme mít tvář: Proces dorůstání do křesťanské dospělosti v mýtickém jazyce C.S. Lewise*. Tato práce se zabývá tématem křesťanské dospělosti ve víře, konkrétně procesem dorůstání do této dospělosti, u C. S. Lewise. Toto téma zkoumá v jeho knize *Dokud nemáme tvář*. Je to Lewisem přepracovaný mýtus, proto pak bude důležitý popis funkce mýtického jazyka. Proces dorůstání je představený ve dvou vybraných pohledech. První je role bolesti v tomto procesu, druhá je role imaginace. Tyto dvě cesty jsou vybrány proto, že jsou to důležitá témata u Lewise. V první části je křesťanská dospělost popsána na základě Bible. Bolest je představena v pohledu několika teologů a je popsáno několik proudů teodiceje. V práci jsou představeni Jákob a Job jako zástupci lidí, kteří prošli procesem dorůstání do dospělosti a setkali se s Bohem tváří v tvář. Práce popisuje Lewisův život se zaměřením na jeho dorůstání do křesťanské dospělosti. V hlavní části je rozbor knihy *Dokud nemáme tvář*. Během rozboru jsou okomentovány hlavní momenty. Závěrečná kapitola shrnuje zásadní poznatky a teze.

Klíčová slova

C. S. Lewis, křesťanská dospělost, Bible, mýtus, imaginace, teodicea, bolest, utrpení, *Dokud nemáme tvář*

Summary

Title of this work is *Till we have faces: The process of growing up to Christian maturity in mythic language of C.S. Lewis*. This work deals with the theme of Christian maturity in faith, specifically the process of growing up into this adulthood, by C. S. Lewis. This topic is researched in his book *Till we have faces*. It is a retold myth by Lewis, so description of the mythic language function will be important. The growing process is introduced in two selected views. The first is the role of pain in this process and the second is the role of imagination. These two paths are chosen because they are important topics in Lewis life. Christian maturity description is based on the Bible. Pain is presented in the view of several theologians and several theodicy streams are described. In this work, Jacob and Job are introduced as representatives of people who have gone through the process of growing up into maturity and have met God face to face. The work introduces Lewis' life with a focus on his growing up in Christian maturity. The main part is the analysis of the book *Till we have faces*. During the analysis the main moments are commented. The final chapter summarizes key findings and theses

Keywords

C. S. Lewis, Christian maturity, Bible, myth, imagination, theodicy, pain, suffering, *Till we have faces*

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucí práce, prof. Ivaně Noble, PhD., za její vstřícnost od počátečního vybírání teologa a tématu práce až po průběžné odborné vedení po celou dobu psaní.

Obsah

Úvod.....	9
1. Získávání tváře – proces dorůstání do křesťanské dospělosti.....	11
1.1. Křesťanská dospělost	11
1.2. Tvář bolesti a utrpení v životě člověka	14
1.3. Tváří v tvář Bohu v Bibli.....	18
1.3.1. Jákob.....	18
1.3.2. Job.....	20
2. C. S. Lewis, mýtus a imaginace	22
2.1. Získávání tváře C. S. Lewise	22
2.2. Mýtus a imaginace u Lewise	28
3. Dokud nebudeme mít tvář.....	32
3.1. Představení knihy <i>Dokud nemáme tvář</i>	32
3.2. Rozbor knihy <i>Dokud nemáme tvář</i> , část 1.....	33
3.3. Rozbor knihy <i>Dokud nemáme tvář</i> , část 2.....	43
4. Proces dorůstání do křesťanské dospělosti podle C. S. Lewise	47
4.1. Role bolesti	47
4.2. Role imaginace.....	48
Závěr.....	50
Seznam literatury	53

Úvod

S myšlenkovým světem C. S. Lewise jsem se poprvé seznámil skrze jeho veledílo *Letopisy Narnie*. Tento bezpochyby geniální autor sám říká, že dokáže propašovat křesťanské myšlenky do hlav čtenářů, aniž by o tom věděli. Tento jeho dar můžeme vidět v jeho chytlavých knihách. Ve své práci mám možnost jednu z nich podrobně analyzovat a popsat ty myšlenky, které nám chce Lewis sdělit. Cílem mé práce bude popsat, jak Lewis v mýtickém jazyce svého románu *Dokud nemáme tvář* vykresluje proces dorůstání do křesťanské dospělosti.

Téma křesťanské dospělosti je pro mě aktuální v mé profesi vikáře Církve bratrské. Téměř denně se setkávám s lidmi a mám možnost vidět jejich vztah s Bohem. Každý je na cestě k Bohu někde jinde a mým úkolem je poznat v jaké fázi se kdo nachází. A pokud to je možné, být s ním na té cestě jako mentor či přítel a pomoci mu posunout se dále. Proto pro mě bude zajímavé, podívat se podrobně na proces dorůstání do křesťanské dospělosti. Využiji také této práce, abych se více seznámil se dvěma oblastmi, které mě delší dobu provázejí, a které jsou Lewisovým tématem. Bude to problém bolesti a otázky s ním vztahující se ke křesťanské dospělosti. Druhá oblast pak bude narativní teologie a imaginace. Tohoto teologického přístupu jsem se zatím vždy dotkl jen okrajově, a proto jej chci v rámci mé práce více prohlédnout.

V první části své práce budu popisovat křesťanskou dospělost podle Bible. Jak především apoštol Pavel chápal dospělost ve víře. Protože jsem se rozhodl vybrat dvě konkrétní oblasti, které nás posouvají v procesu do křesťanské dospělosti, popíšu zde první z nich. Řeč bude o bolesti a utrpení. Protože onu dospělost u Lewise symbolizuje to, že máme tvář, udělám také rozbor slova tvář z Bible. Na závěr této části popíšu situaci Joba, který prožil jak velké utrpení, tak setkání s Bohem tváří v tvář.

Druhá část bude věnována samotnému Lewisovi. Nastíním důležité momenty jeho života, jeho cestu ke konverzi, jeho vlastní proces dorůstání do dospělosti.

Jak v jeho životě hrála roli bolest i imaginace. Klíčové momenty jeho života pak budu sledovat promítnuté do jeho tvorby v další části. Imaginaci zde bude věnována celá podkapitola, protože to je druhá cesta k dospělosti, o které budu mluvit. Popíšu zde funkci mýtického jazyka a jeho vliv na člověka.

Ve třetí části udělám podrobný rozbor celého díla *Dokud nemáme tvář*. Na úvod knihu představím a řeknu něco o jejím vzniku. V rozboru budu rovnou komentovat jednotlivé situace příběhu související s tématem mé práce. Budu sledovat, jak Lewis promítá i svůj život a konverzi do příběhu. Protože je kniha rozdělena do dvou částí, rozdělím tak i tuto kapitolu. Vysvětlím také, proč je kniha rozdělena na dvě části.

Ve čtvrté části shrnu poznatky z celé práce a uvedu závěrečné teze: jakou roli hrála v procesu dorůstání bolest a jakou imaginace.

1. Získávání tváře – proces dorůstání do křesťanské dospělosti

„Jak bychom jim mohli stanout tváří v tvář, dokud nemáme tvář?“¹ Touto citací z knihy, na které je založena má práce, chci otevřít první kapitolu. V této kapitole se postupně podívám na pojmy, se kterými se budu dále zabývat. Prvním ze zkoumaných pojmů bude právě křesťanská dospělost. A protože křesťanská, tak budu hledat její výskyt a význam v Bibli. V této kapitole také popíšu první ze dvou vybraných cest k dospělosti. Budu to teoretické pojednání o problému bolesti. Dále zde ještě popíšu, co nacházíme v Bibli o tváři, ve kterých příbězích stanuli lidé tváří v tvář Bohu a popíšu krátce jejich proces dospívání.

1.1. Křesťanská dospělost

Křesťanská dospělost je v Bibli termín používaný apoštolem Pavlem. V českých překladech se vyskytuje pod pojmy zralost, dokonalost, dospělost. V řečtině jako *τέλειος* (teleios), což je podle slovníku Součka označením pro dokonalost, dokončenost.² Ve smyslu osoby pak nese význam dospělost, zralost, zletilost. A podobně slovo *τελείωσις* (teleiós), jako dokonání, dokonalost.

Ve smyslu dokonalosti, najdeme *τέλειος* u Matouše jako Ježíšovu výzvu k dokonalosti.³ U apoštola Pavla je dokonalost jako nedostižitelný cíl, ke kterému běží a kterého ještě nedosáhl.⁴ Podle slovníku Novotného je křesťanova dokonalost právě v tom, že běží k cíli, v tom samotném procesu.⁵ Když jsem na té cestě, vytrvale běžím, což je symbolem vytrvalosti ve víře, tak jsem dokonalý,

¹ Lewis, C. S. *Dokud nemáme tvář.*, Praha: Návrat domů, 2016., s. 269.

² Viz Souček, Josef Bohumil., *Řecko-český slovník k Novému zákonu.* s. 256.

³ Matouš 5,48

⁴ Filipským 3,12

⁵ Viz Novotný, Adolf., *Biblický slovník.*, Pojem *dokonalost, dokonalý.*

ačkoli k dokonalosti běžím. Proto může Pavel říct, že už se stal mužem, dospěl⁶, ačkoli dokonalost, plnost, *τέλειον*, teprve přijde⁷.

Frank Thielman píše o Pavlově dokonalosti ve svém komentáři v listu Filipským.⁸ Říká, že v listu Filipským, píše Pavel tuto část o dokonalosti právě v souvislosti s událostmi, které se dějí v Korintu. Korintští křesťané se považovali za dospělé ve víře kvůli moudrosti, Duchu a znamením, která zažívali. Zapomněli u toho však na prosté příkazy, jako je zákaz smilstva a modlářství.⁹ Pavel chce také předejít neporozumění, které se stalo v Korintu, kde si mysleli, že Pavel již dosáhl dokonalosti a oni mohou také. Paradoxně tak křesťanské dospělosti dosahuje ten, kdo si je vědom své nedokonalosti, nedospělosti.¹⁰

Pavel dále staví dokonalost do protikladu k dětství. Týká se to především zmíněné církve v Korintu. Další teolog, Craig Blomberg hovoří o dospělosti ve svém komentáři k 1. listu Korintským.¹¹ Podle něj Pavel dává do protikladu dospělost (*τελείοις*) k vládcům tohoto světa a moudrosti tohoto světa. Píše to křesťanům v Korintu, kteří patrně nežijí v realitě spasení, v Duchu, ale stále pod jhem hodnot tohoto světa a ve hříchu. Křesťany v Korintu nazývá těmi, kdo žijí po lidsku, tělesně. Pojem *σαρκικός* (*sarkikos*), nebo *σάρξ* (*sarx*), znamená tělesnost, masitost. Označuje člověka jako bytost náležející k pozemskému řádu, hmotného, pomíjivého, hříšného.¹²

Zde je důležité rozdělovat mezi tím, jak chápe člověka Bible a jak člověka chápeme v naší kultuře. Jako dědictví Platónského myšlení je v naší kultuře člověk chápán jako soubor třech prvků, těla, duše a ducha.¹³ V tomto myšlení je

⁶ 1. Korintským 13,11

⁷ 1. Korintským 13,12

⁸ Viz Thielman, Frank., *Philippians.*, s. 193-200.

⁹ 1. Korintským, kapitoly 5, 6, 8 a 10

¹⁰ Viz Thielman, Frank., *Philippians.*, s. 194.

¹¹ Viz Blomberg, Craig L., *1 Corinthians*, Kindle e-book., s. 29 nn.

¹² Viz Souček, Josef Bohumil., *Řecko-český slovník k Novému zákonu.*, s. 231.

¹³ Viz Tresmontant, Claude., *Bible a antická tradice: esej o hebrejském myšlení.*, s. 84.

hlavní rozdíl kladen na psychické a rozumové projevy člověka, které jsou z duše a na tělesné projevy a potřeby, týkající se hmotného těla. U Platóna se tedy jedná o dualistický pohled na tělo (*σῶμα*) a duši (*ψυχή*). V tomto dualismu je tělo něčím špatným, hříšným, nedokonalým, a duše je v něm uvězněna.¹⁴ Claude Tresmontant popisuje ve své knize tento problém a biblické východisko.¹⁵ V biblické antropologii nacházíme člověka jako psychofyzickou jednotu. Není zde rozdělován na dobrou složku duše a špatnou složku těla. Hřích zasáhl člověka v jeho celku. Díky Kristu můžeme přecházet z přirozeného řádu lidství do nadpřirozeného řádu Ducha. Tyto dva řády stojí k sobě navzájem v nepřátelství, hříšný řád lidství (těla, *sarx*) a řád ducha (*πνευματικός*). Přirozený člověk, tělesný člověk, z listu Korintským, je tedy člověk, který je stále v pozemském řádu těla, lidství. Je to křesťan, kterému chybí onen přechod do nadpřirozeného řádu Ducha. Ačkoli může být znovuzrozený, nejde dál ke křesťanské dospělosti. Apoštol Pavel takovým křesťanům píše, že jsou děti¹⁶, nikoli duchovní dospělí.

Co je tedy cílem mého běhu a vytrvalého přibližování? Dovolím si zde předběhnout a odkrýt závěr Lewisovy knihy. Cílem je láska, milovat Boha celým svým srdcem, celou duší, celou silou a celou myslí. Ono Ježíšovo největší přikázání¹⁷ a také největší přikázání Starého zákona¹⁸. Tou láskou, kterou apoštol Pavel popisuje Korintským.¹⁹ Není to tedy něco, čeho by člověk dosáhnul a měl hotovo. Je to vztah, který se bude stále vyvíjet a prohlubovat, pokud budu Boha milovat opravdu cele.

¹⁴ Viz tamtéž., s. 85.

¹⁵ Viz tamtéž., s. 83-108.

¹⁶ 1. Korintským 3,1

¹⁷ Matouš 22,37-39

¹⁸ 5. Mojžíšova 6,4

¹⁹ 1. Korintským 13

1.2. Tvář bolesti a utrpení v životě člověka

Jak jsem již naznačil, chci zde popsat, jak různě nahlízejí teologové na problém bolesti. Protože popisují křesťanskou dospělost u C. S. Lewise, vybral jsem tuto cestu k dospělosti, tak zvláště významnou pro jeho život. V následujícím oddíle budu mluvit o bolesti a utrpení v životě člověka a představím několik řešení problému bolesti.

Když se chci podívat hlouběji na problém bolesti, zdá se mi, že zde mám více otázek než odpovědí. Proč existuje bolest? Proč musí lidé trpět? Tuto otázku si kladli lidé v Bibli, kladli si ji církevní otcové i moderní spisovatelé. Lewis říká, že hlavním problémem existující bolesti (1) je fakt, že věříme v Boha, který je všemohoucí (2) a který je láska (3).²⁰ Jak můžou platit všechny tyto tři výroky na jednu?

První pohled, který si myslím, že je správné, aby zazněl, je kladná stránka bolesti. Bolest a její ochranná funkce. „Alespoň určitá bolest slouží dobrému a užitečnému účelu“,²¹ říká Philip Yancey v jeho podání problému bolesti. Má u toho na mysli konkrétní lidi, postižené malomocenstvím. Těm tato nemoc působí znečitlivění, jednoduše necítí bolest. Během běžných prací a denních úkonů se pak zraňují o zcela nevinné předměty jako je i oděv. Pro tyto lidi se bolest jeví jako dar, bez kterého se nedá žít svobodný život na této planetě.²² V našem uvažování však musíme jít dále, protože je jisté, že problém bolesti jde hlouběji než jen k biologické stránce člověka. Yancey proto označuje bolest, jako ochranný systém člověka a utrpení, jako lidské trápení všeho druhu.²³

Existence utrpení může vést k logickému závěru, že milující a všemohoucí Bůh z Bible prostě neexistuje. Proto zde nastupují na scénu Boží obhájci,

²⁰ Viz Lewis, C. S., *Problém bolesti.*, Praha: Návrat domů, 1998., s. 20.

²¹ Yancey, Philip D., *Kde je Bůh, když to bolí?*, Praha: Návrat domů, 2016., s. 33.

²² Viz tamtéž., s. 24–32.

²³ Viz tamtéž., s. 47.

apologetové, kteří se snaží Boha ospravedlnit. Pro ospravedlnění Boha při existenci utrpení je používán výraz z řečtiny, *teodicea*.

Problém bolesti se dá na Boží obhajobu řešit tak, že jej zcela odmítneme. Apoštol Pavel píše v listu Římanům odpověď na otázku, zdali můžeme říct, že je Bůh nespravedlivý. V podstatě takovou otázku smete ze stolu. „Člověče, co vlastně jsi, že odmlouváš Bohu? Řekne snad výtvar svému tvůrci: „Proč jsi mě udělal takto?“ Nemá snad hrnčír hlínu ve své moci?“²⁴ Tím bychom mohli mít problém opět vyřešený, jenže člověk se ptá další proč. Stejně tak se ptá i trpící Job v Bibli, proč, a Bůh mu na jeho otázku odpovídá, jak uvidíme dále v této části mé práce.

Druhé zastavení bude u pohledu na utrpení jako na výsledek svobodné vůle člověka. Tento názor zastával například Augustin. Věřil, že Bůh stvořil dokonalý svět, a že porušení způsobili lidé svým odvrácením se od Boha. Říkal, že zlo je pouhý nedostatek dobra.²⁵ Kde se člověk odvrátí od zdroje dobra, vytváří se prostor pro zlo. Bylo by tedy logicky nemožné, aby zlo neexistovalo. Připadá mi však, že tento názor příliš zlehčuje realitu utrpení. Také Lewis se vyjádřil ke zlu způsobovaném si lidmi navzájem. Vyčíslil takový poměr, že čtyři pětiny všeho utrpení, si působí lidé sami.²⁶ Není to tedy vysvětlení všeho utrpení, a tak i zde musíme jít dále.

Třetí pohled je vysvětlení, že Bůh má se zlem a utrpením nějaký plán a má dobrý důvod nechat ho ve světě. Co je pro člověka dobro? Lewis říká, že člověk zdegeneroval a dobro pro něj znamená především léčbu a nápravu. V této nápravě pak hraje léčebnou roli právě bolest.²⁷ Je to megafon, kterým Bůh křičí na lidi, žijící si život podle své vlastní vůle ve vzpouře proti Bohu.²⁸ Co jiného

²⁴ Římanům 9,20-21

²⁵ Augustinus, Aurelius., *Vyznání.*, Praha, 1990., s. 76.

²⁶ Viz Lewis, C. S., *Problém bolesti.*, Praha: Návrat domů, 1998., s. 71.

²⁷ Viz tamtéž. s., 70.

²⁸ Viz tamtéž. s., 74.

by upoutalo naši pozornost více, abychom začali přemýšlet jinak, než právě bolest? Vidíme i v Bibli, že Bůh často skutečně zasáhnul bolestí, utrpením, a dokonce usmrcením, aby zastavil lidskou vzpouru, odvracení od něj. I tehdy ovšem mohou nastat dvě možnosti. Člověk se může vzbouřit ještě více, bolest tedy k pokoře nepomůže, nebo se může opravdu napravit.²⁹ Pokud se napraví, přivede jej to k lásce k Bohu, bylo to pro jeho dobro. A upravíme-li své chápání lásky, může si Boží dobrota a utrpení přestat odporovat.³⁰

Chtěli jste milujícího Boha: zde jej máte. Mocný Duch, kterého jste tak lehkovážně vyvolali, onen „vladař strašlivého vzezření“ je zde přítomen a jeho vlastností není senilní benevolence, která vám ospale přeje, abyste byli šťastni tak, jak chcete vy, ani chladná filantropie svědomitého úředníka, ani péče hostitele, který se cítí být zodpovědný za blaho svých hostů, ale sám stravující oheň, Láska, která stvořila světy, vytrvalá jako vztah umělce ke svému dílu, despotická jako láska člověka ke psu³¹, prozřetelná a úctyhodná jako láska otce k dítěti, žárlivá, neúprosná a důsledná jako láska mezi mužem a ženou.³²

Lewis říká, že Bůh nám chce dát to, co potřebujeme, ne to, co chceme. A to vypovídá o přemíře Boží lásky, nikoli nedostatku.³³ Problémem tohoto vysvětlení ovšem je, že „víra v Boha nenabízí pojištění proti tragédii.“³⁴ Což bychom očekávali, pokud by utrpení mělo pouze přivést člověka k pokoře a víře v Boha. Opět v tom můžeme použít za příklad věřícího Joba. Nesedí to ani na Ježíšovo působení na zemi, vždy lidem od utrpení, minimálně nemocí, pomáhal, nepůsobil je k trestání či výchově. Ježíš nám nedává konečnou odpověď na otázku proč, jaký je důvod utrpení.³⁵

Při hlubším zkoumání problému utrpení tedy zjišťujeme, že bolest je jednak důležitá pro funkci lidského těla, dále výsledkem svobodné vůle člověka.³⁶ Také,

²⁹ Viz tamtéž., s. 76.

³⁰ Viz tamtéž., s. 32.

³¹ Viz tamtéž., s. 34-35. Lewis říká, že je to láska vzájemná, z lidské strany však o úroveň vyšší. Člověk psa vychovává a tento proces by pes mohl brát jako utrpení a bolest, mohl by pochybovat o dobrotě člověka. V dospělosti je to pro něj výhodné, neboť se může dožít vyššího věku a kvalitnějšího života. Pak již takové pochybnosti nemá.

³² Tamtéž., s. 37.

³³ Viz tamtéž., s. 42.

³⁴ Yancey, Philip D., *Kde je Bůh, když to bolí?*, s. 60.

³⁵ Viz tamtéž., s. 65.

³⁶ Viz Lewis, C. S., *Problém bolesti.*, Praha: Návrat domů, 1998., s. 27.

že utrpení může sloužit k tomu, aby Bůh dostal člověka tam, kde jej chce mít. Docházíme tak k závěru, že neexistuje jednotná odpověď a může to být cokoli z výše uvedeného. Ostatně tímto tvrzením začíná své pojednání o utrpení Stanley Hauerwas.³⁷ Dokonce říká, že je teologický omyl, pokládat si otázku, proč Bůh dopouští utrpení a bolest.³⁸ Jisté ale je, že otázka proč, v reakci na utrpení, bude lidi provázet, i když budeme vědět, že odpověď nezjistíme.

Mým východiskem proto bude, že více záleží na tom, jak se k utrpení postavíme než na tom, proč se vůbec děje. Jak zareagujeme, tváří v tvář bolesti či utrpení. Apoštol Pavel píše křesťanům v Korintu, že zármutek může být přínosný, pokud nás vede k lítosti a pokání. Pokud nás vede zármutek k sebelítosti, je to naopak cesta ke smrti.³⁹ Můžeme si být jistí, že Bůh má zalíbení v lítosti nad hříchem a pokání.⁴⁰ Bůh nás vybízí k pohledu vpřed. Ježíš říká, že utrpení může být k tomu, aby se projevilo Boží jednání.⁴¹ Z utrpení samého nemáme mít radost, ale můžeme se radovat z příležitosti k růstu.⁴² Dokonce, jak vysvětluje Yancey, utrpení může být proměněno či vykoupeno.⁴³ „Důležitý je způsob, jakým člověk tváří v tvář utrpení zareaguje.“⁴⁴ K čemu to utrpení je? Dokážu jej přijmout?⁴⁵

Ve své práci nebudu dále rozebírat možnosti, proč existuje bolest a utrpení. Budu dále vycházet z toho, že jednotná odpověď není a důležitá tak je jen naše reakce, náš pohled do budoucna.

³⁷ Hauerwas, Stanley., *Naming The Silences: God, Medicine, And The Problem Of Suffering*. 1990.

³⁸ Viz tamtéž., s. 4.

³⁹ 2. Korintským 7,8-10

⁴⁰ Viz Yancey, Philip D., *Kde je Bůh, když to bolí?*, s. 85.

⁴¹ Jan 9,3

⁴² List Jakubův 1,2-3

⁴³ Viz Yancey, Philip D., *Kde je Bůh, když to bolí?*, s. 66.

⁴⁴ Tamtéž., s. 114.

⁴⁵ Viz tamtéž., s. 89.

1.3. Tváří v tvář Bohu v Bibli

Pojem tvář se vyskytuje již v názvu zkoumané knihy. Lewis si doslova hraje v používání tohoto termínu ve své knize. Co se o tváři píše v Bibli? Ačkoli Bible říká, že „Boha nikdy nikdo neviděl“ (1 Janův 4:12), máme v ní několik případů, kdy člověk stojí Bohu tváří v tvář.⁴⁶ Pro mé zkoumání se podívám na setkání s Bohem u Jáкова a Joba.

Podle Biblického slovníku Adolfa Novotného⁴⁷ nese tvář v bibli mnoho významů. Jako projev úcty si člověk může tvář zakrýt⁴⁸ nebo padnout na tvář.⁴⁹ Plivnutí do tváře je zase projev těžkého pohrdnutí⁵⁰. Odvrácení Boží tváře⁵¹ je znamení nelibosti, a naopak obrácení Boží tváře⁵² k někomu je znamení přízně. Boží tvář máme podle žalmisty hledat⁵³. Vidět tváří v tvář je také poznání pravé skutečnosti⁵⁴.

1.3.1. Jákob

První s kým se zde budu zabývat je Jákob. Příběh o Jákobovi je zapsán v Genesis, kapitoly 25–50. V životě Jákoba je pro mé zkoumání významných několik momentů. První je situace, kdy zestárlý a slepý otec Izák chce udělit požehnání Jákobovu staršímu bratru Ezauovi⁵⁵. Je zde popsán zvláštní moment, ve kterém Jákob skrývá svou identitu, svou pravou tvář. Když přichází k otci a žádá požehnání, otec mu pokládá otázku: „Který jsi, můj synu?“ (Genesis

⁴⁶ *ESV: Study Bible: English Standard Version.*, s. 108. Tam v poznámkách pod čarou najdeme vysvětlení, že setkání s Bohem tváří v tvář bychom měli chápat jako metaforu pro blízký vztah s Bohem. Bible dále v Exodu 33:20 opět zdůrazňuje, že Boha nelze vidět tváří v tvář. Mojžíš, který s Bohem také mluvil tváří v tvář, měl s Bohem blízký vztah. Tváří v tvář může vyjadřovat také vidění jisté manifestace Boží, nikoli jeho skutečné tváře.

⁴⁷ NOVOTNÝ, Adolf., *Biblický slovník.*, Pojem *Obličej, tvář, osoba*.

⁴⁸ Exodus 3,6

⁴⁹ Genesis 17,3

⁵⁰ Numeri 12,14

⁵¹ Žalm 51,9

⁵² Numeri 6,25-26

⁵³ Žalm 27,8

⁵⁴ 1. Korintským 13,12

⁵⁵ Genesis 27

27,18). Jákob odpovídá lživě: „Já jsem Ezau, tvůj prvorozený“ (Genesis 27,19). Jákob lhal slovy o tom, kým je. Vyjádřil však pravdu, protože jeho jméno, Jákob, znamená úskočný nebo podvodník. Svou lží tedy vyjádřil pravdu o tom, kým je. Otce oklamal, požehnání však v životě nezažíval, dokud neměl pravou tvář.

Jákob utekl od své rodiny, ale ten největší problém si nesl s sebou – sebe. Božím záměrem bylo udělat z něj Božího bojovníka. Tento proces proměny však bude pro Jákoba bolestivý. Co vedlo Jákoba k tomu, aby odpověděl jinak? Především to byl nesnadný život u Lábana. „Byl jsem okrádán ve dne, v noci. Ve dne mě sužovalo vedro a v noci chlad. Spánek prchal od mých očí... Mou mzdu jsi změnil desetkrát.“⁵⁶ Lában mnohokrát podvedl Jákoba. Dal mu jinou ženu, než chtěl, jinou mzdu, než se domluvili. Jákob musel tvrdě pracovat a neměl nic jistého.

Jákob měl pokřivený charakter a ještě nebyl zralý. Bůh pracoval na tom, aby se Jákob stal pokornějším. Použil si Lábana, aby Jákoba dostal na místo, kde mohl získat tvář.

Jákob po dvaceti letech odchází od Lábana a jde domů ke svému bratrovi. Po cestě se však setká s Bohem. V Genesis 32 je zapsán příběh Jákoba zápasícího s Bohem. Během zápasu Jákob znovu žádá požehnání. Dostává otázku: „Jak se jmenuješ?“ Odpověděl: „Jákob.“⁵⁷ Podruhé v životě je Jákob v situaci, kdy může získat požehnání. Musí však odpovědět, kým je. Od minulé otázky uplynulo dvacet let. Jákob prošel v životě procesem dorůstání do dospělosti. Odpovídá pravdivě, že je Jákob, podvodník. Poté co takhle odhalí svou tvář, dostává novou. Už není podvodník, ale Boží bojovník, Izrael.

Na rozdíl od Joba v příběhu Jákoba nečteme, že by si stěžoval na Boží nespravedlnost. Jákob má výčitky vůči Lábanovi, ne však vůči Bohu. Možná Jákob přijal své utrpení, protože věděl, že nebyl spravedlivý. Mohl vnímat své

⁵⁶ Genesis 31,39-41

⁵⁷ Genesis 32,28

útrapy jako trest za své jednání z mládí. Tím by bylo pro Jákoba utrpení pochopitelné. Jákob by tak mohl poznat Boží spravedlnost, a při setkání s Bohem pak Boží milost.

1.3.2. Job

Když je řeč Jobovi, jako bychom mluvili o synonymu pro utrpení. Situace, ve které se nachází, nápadným způsobem připomíná situaci postav v příběhu Lewisovy knihy *Dokud nemáme tvář*. Job se potýká s realitou a snaží se poctivě popsat skutečnost, ale prostě ji nevidí celou. Job netuší proč se mu v životě přihodily bolestivé věci. Nemá informace z prvních dvou kapitol, které tam čtete my. Jediné, na čem trvá je, že je spravedlivý. Tak co se mu snaží Bůh říct? Víme, že není trestán. Jak říká Philip Yancey, jde zde o zkoušku Jobovy víry.⁵⁸

Během svých úvah dojde Job k tomu, že nespravedlivý musí být Bůh. Je správné se takto ptát? Lewis komentuje tento přístup k Bohu jako novodobý jev.

Starověký člověk přistupoval k Bohu tak, jako obviněný předstupuje před soudce. Pro moderního člověka se role obrátily. On je soudcem, Bůh je na lavici obžalovaných. Je docela shovívavým soudcem; může-li Bůh rozumně zdůvodnit, že je bohem, který dopouští válku, chudobu a nemoci, je připraven tomu naslouchat. Soud může dokonce skončit tím, že Bůh je zproštěn viny. Ale důležité je, že člověk je na soudcovské stoličce a Bůh na lavici obžalovaných.⁵⁹

Na Jobovi se však ukazuje, že tento přístup je člověku přirozený ve všech dobách. Dotazuje se Boha, proč skrývá svou tvář. Vyzývá jej, ať se ukáže a odpoví na vznesená obvinění.⁶⁰ Čtete tak 36 kapitol, během kterých je položeno nespočet otázek Jobem a jeho přáteli, které se postupně stávají i našimi otázkami.⁶¹ Když se pak v 38 kapitole objeví na scéně Bůh, na žádnou otázku zúčastněných neodpovídá. Jak říká Orual, před Boží tváří všechny otázky padají

⁵⁸ Viz Yancey, Philip D., *Bible, kterou četl Ježíš*., Praha: Návrat domů, 2016., s. 39.

⁵⁹ Lewis, C. S., *Bůh na lavici obžalovaných*., Praha: Návrat domů, 2012., s. 84.

⁶⁰ Job 13,23-24

⁶¹ Viz Yancey, Philip D., *Bible, kterou četl Ježíš*., s. 37.

a Bůh sám o sobě se svými skutky je odpovědí.⁶² Bůh posadí Joba zpět na lavici obžalovaných.⁶³

Zajímavé je, že nakonec to není Job, který trpěl a ptal se na otázky proč, koho Bůh nejvíce kritizuje. Nakonec se Bůh staví proti těm, kteří se snažili být Božími advokáty.⁶⁴ Proti těm, kteří vysvětlují problém bolesti.⁶⁵ Dokonce ani Elíhú, poslední z Jobových přátel, není Bohem pochválen, i když zdánlivě mluví nejlépe ze všech. Vysvětluje Jobovi podobně jako Hospodin, že nemá cenu zpochybňovat Boží soudy, že Bůh je mnohem větší a jiný, než si člověk myslí.⁶⁶ I jeho ale v následujícím momentu Hospodin překvapí, když se zjeví a Jobovi odpoví. Stanley Hauerwas říká, že volání k Bohu: „proč“, v momentě, kdy trpím, je výraz mé víry. Naopak neobrácení se ve volání k Bohu je výrazem nevíry.⁶⁷ Vždyť k Bohu volal svou otázku „proč“⁶⁸ dokonce i Ježíš na kříži.

Válku nevedl jen Job se sebou či s Bohem. Válka probíhala mezitím také v duchovním světě ve vesmírném měřítku. Bůh vsadil na víru Joba.⁶⁹ V okamžicích, kdy se Jobovi zdálo, že je Bůh nejdále, byl Bůh docela blízko. Nedal Jobovi odpovědi na jeho otázky proč. Ne všechna bolest je vysvětlená. Můžeme se ale ptát, zdali by Bůh zasáhnul a ukázal se, kdyby se Job neptal. Utrpení Joba bylo nakonec vykoupeno a posloužilo k vítězství. Job přijmul situaci ve které se nacházel a litoval.⁷⁰ Tohle hodnocení však můžeme říct pouze při pohledu zpět.⁷¹ A jak dále uvidíme v příběhu Orual, pouze Bohu tváří v tvář.

⁶² Viz Lewis, C. S., *Dokud nemáme tvář.*, s. 281.

⁶³ Viz Yancey, Philip D., *Bible, kterou četl Ježíš.*, s. 47.

⁶⁴ Job 42,7-9

⁶⁵ Viz Duriez, Colin., *Fenomén C.S. Lewis: životopis zkušeného letopisce.*, s. 194.

⁶⁶ Job 33-37

⁶⁷ Hauerwas, Stanley., *Naming The Silences: God, Medicine, And The Problem Of Suffering.*, s. 84.

⁶⁸ Marek 15,34

⁶⁹ Viz Yancey, Philip D., *Bible, kterou četl Ježíš.*, s. 48.

⁷⁰ Job 42,2-6

⁷¹ Viz Yancey, Philip D., *Bible, kterou četl Ježíš.*, s. 55.

2. C. S. Lewis, mýtus a imaginace

2.1. Získávání tváře C. S. Lewise

Lewis je teolog pro všechny. Čtou jej křesťané i nekřesťané, což z něj dělá nejprodávanějšího teologa na světě.⁷² Jak uvádí Hošek, existuje mnoho úvodů k Lewisovi nebo výkladů jeho teologie.⁷³ On sám nevydal žádnou systematickou teologii, která by byla kompendiem jeho myšlení.⁷⁴ Z jeho děl je pak patrný spíše vývoj teologických myšlenek než ustálené názory.⁷⁵ V této kapitole chci nastínit základní momenty Lewisova života. Půjdu po stopách jeho vlastního dorůstání do křesťanské dospělosti.

C. S. Lewis se narodil v Belfastu na severu Irska v roce 1898. Jack, jak jej od malička všichni oslovovali, byl výjimečný svou představivostí, kterou od dětství dokázal ovlivnit i svého staršího, jediného, bratra Warnieho a sestřenicí Claire.⁷⁶ Ta pak „po letech vzpomínala, jak s Warniem v šeru tiše poslouchali, když jim Jack vyprávěl své dobrodružné příběhy“.⁷⁷

Jeho otec byl advokát a toto povolání odpovídalo jeho výřečné povaze. Byl emotivní a střídaly se mu nálady rozjaření a depresí. Kvůli této zkušenosti s otcem, a podobně pak s ředitelem ve škole, měl Lewis „do poměrně vysokého věku nedůvěru, ba odpor k emocím“.⁷⁸ Oba jeho rodiče byli velcí intelektuálové své doby. Jeho matka byla matematicka a učila Lewise cizím jazykům. Jeho otec si však užíval vyprávění příběhů, četl různé humoristické autory a poezii. Ani jeden z rodičů si nikdy nenašel cestu k dobrodružné literatuře, kterou si Lewis oblíbil od chvíle, kdy začal číst sám.⁷⁹

⁷² Viz Hošek, Pavel., *C.S. Lewis: mýtus, imaginace a pravda.*, s. 8.

⁷³ Viz tamtéž., s. 9.

⁷⁴ Viz tamtéž., s. 11.

⁷⁵ Viz tamtéž., s. 12.

⁷⁶ Viz Duriez, Colin., *Fenomén C.S. Lewis: životopis zkušeného letopisce.*, s. 14.

⁷⁷ Tamtéž., s. 14.

⁷⁸ Lewis, C. S., *Zaskočen radostí: Podoba mého dřívějšího života.*, s. 9.

⁷⁹ Viz tamtéž., s. 10.

Stěžejním momentem, na který Lewis vzpomíná v dospělosti, bylo setkání s krásou v jeho 6 letech.⁸⁰ Do té chvíle, prý krásu nedokázal vnímat. Tato konfrontace s něčím krásným, ho naučila pocitu touhy, touhy po něčem vzdáleném, jiném. Když si později vzpomněl na tuto událost, rozpomněl se také na ten pocit touhy. Když ale o této touze začal přemýšlet, touha se rozplynula.⁸¹ Tato touha byla, jak říká, tím hlavním naplněním, které je v životě žádoucí, i když by klidně mohla být nazvána smutkem. Nazývá ji termínem radost, který nese Lewisův specifický význam.⁸²

V jeho 10 letech po boji s rakovinou zemřela Lewisovi matka. Tato událost jej odcizila jeho otci, ale přiblížila jeho bratru. Jeho otec se s tím nikdy nevypořádal a začal být nevypočitatelný a nespravedlivý.⁸³ Do této doby události Lewise nijak nepřiblížily k Bohu ani neměl žádnou náboženskou zkušenost. Ke své představě Boha přistupoval „bez lásky, bez úcty, dokonce i bez strachu“.⁸⁴

Lewisův začátek studií byl poněkud nešťastný. Sám tuto kapitolu života nazývá jako „koncentrační tábor“.⁸⁵ Nejenže byl zklamán samotnou Anglií, do které připlul studovat, ale ještě horší byla samotná škola. Ředitel Robert Capron, Oldie, jak mu říkali, byl také zároveň majitel a učitel na této malé škole pro necelých 20 žáků.⁸⁶ A jak říkali i jeho sousedé, byl šílený.⁸⁷ Poznamenan také úmrtím manželky, byl ředitel druhým mužem v Lewisově životě, který nebyl schopný ovládat své emoce. Lewis zde strávil necelé 3 roky, než se škola pro úbytek žáků musela zavřít. Tento fakt hodnotí jako záchranu jeho pozdějšího

⁸⁰ Viz tamtéž., s. 11. Bylo to plechové víčko od sušenek, na kterém byla malá zahrádka, mech, klacíky, květiny. Přinesl mu to jeho bratr. Bylo to něco „prostého, oroseného, svěžího, kypícího, rozbujelého.“ „Pokaždé, když si představuji Ráj, je v něm cosi ze zahrádky mého bratra“.

⁸¹ Viz tamtéž., s. 17.

⁸² Viz tamtéž., s. 18.

⁸³ Viz tamtéž., s. 19.

⁸⁴ Tamtéž., s. 20.

⁸⁵ Tamtéž., s. 21. Název kapitoly.

⁸⁶ Viz tamtéž., s. 23.

⁸⁷ Viz tamtéž., s. 25.

života učence. Na utrpení, které na škole prožil, oceňuje Lewis to, jak ho tato zkušenost naučila soudružnosti s jeho kamarády spolužáky, i s jeho bratrem, který tam chodil také.⁸⁸ Mimo to tam také musel chodit každou neděli povinně do kostela, protože jejich ředitel byl zároveň reverend.⁸⁹ To jej přivedlo od prvního čtení Bible a modliteb k dětské křesťanské víře.⁹⁰ Tu však záhy opouští, když nastoupí na studia v Malvernu v Anglii, na jeho již třetí školu. Modlitba se stává jen nepříjemnou povinností a okultismus, který zde nachází, slibuje „vše příjemné a vzrušující.“⁹¹

Další etapa života začíná v roce 1914, kdy Lewis zahajuje svá studia u soukromého učitele, W. T. Kirkpatricka. Ten jej učí mimo jiné řečtinu, aby mohl číst klasická díla v originále. Lewis má nabitý strukturovaný režim výuky, který si velmi pochvaluje.⁹² Jeho nový osobní učitel jej připravil na přijímací zkoušky na Oxford University College. Dostává se tam také díky svému narukování do armády, protože veteráni byli osvobozeni od povinných zkoušek z algebry, která Lewisovi nešla.⁹³ Než v roce 1917, rok před koncem války, nastoupil na frontu, objevil kouzlo imaginace v knize *Snilci* od George MacDonalda.⁹⁴

Co se týče jeho víry v této době, mluvil o ní se svým křesťanským přítelem Arthurem Greevesem. Lewis se cítil být osvobozen od pověr, tedy nevěřil ve vyšší smysl mýtu o Ježíši.⁹⁵

Velký životní zvrat přinesl do Lewisova života nový spolubydlící v armádě, Edward Moore. Ten požádal Lewise, aby se postaral o jeho matku a sestru,

⁸⁸ Viz tamtéž., s. 26.

⁸⁹ Duriez, Colin., *Fenomén C.S. Lewis: životopis zkušeného letopisce.*, s. 35.

⁹⁰ Viz tamtéž., s. 249.

⁹¹ Lewis, C. S., *Zaskočen radostí: Podoba mého dřívějšího života.*, s. 44.

⁹² Viz Duriez, Colin., *Fenomén C.S. Lewis: životopis zkušeného letopisce.*, s. 55.

⁹³ Viz tamtéž., s. 62.

⁹⁴ Viz tamtéž., s. 58. Lewis řekl, že ho považuje za svého učitele, a že nikdy neskrýval skutečnost, že nenapsal jedinou knihu, ve které by ho necitoval.

⁹⁵ Viz tamtéž., s. 59.

pokud se nevrátí z války.⁹⁶ To se také stalo, a po návratu z války ve Francii se Lewis začal na dlouhá léta starat o paní Janie Mooreovou s dcerou. Jejich vztah byl považován za velice skandální, neboť s ní mladý Lewis v Oxfordu dokonce i bydlel a volil si její společnost před vlastní rodinou. Miloval ji, a ona jej brala jako náhradu za svého ztraceného syna.⁹⁷

Do války byl Lewis odveden narychlo v listopadu 1917. V dubnu 1918 však došlo k tragické střelbě do vlastních řad a Lewis byl poraněn střepinami granátu. Byl odvezen do nemocnice v Londýnu a už se do války nevrátil.⁹⁸

Jeho studium na Oxfordu pak bylo komplikované jednak jeho zdravotním stavem, ale také skutečností, že musel vydělávat na chod domácnosti. Neměl moc času číst, a studium šlo stranou.⁹⁹

O co neměl Lewis nouzi, byli přátelé, se kterými si rozuměl v různých směrech. Stále udržoval kontakt s Arthurem, který byl jeho prvním přítelem, se kterým sdílel svůj život jako se spřízněnou duší. Druhým přítelem byl Owen Barfield, který sice sdílel jeho zájmy, ale jinak spolu v ničem nesouhlasí.¹⁰⁰ Jak dále uvidíme, přátelství hrálo klíčovou roli v jeho životě.

S Barfieldem vedli tzv. Velkou válku,¹⁰¹ která byla formující na Lewisově cestě ke konverzi ke křesťanství.¹⁰²

Po sérii neúspěšných pokusů o získání místa tutora na Oxfordské univerzitě, ačkoli s jeho akademickým rozsahem zkoušel mnoho fakult, vyšla mu aplikace na post tutora filosofie na Magdalen College.¹⁰³ Tím se dostává do společnosti lidí, kteří pak ovlivní nejen psaní jeho bestsellerů, ale také ovlivní jeho duchovní

⁹⁶ Viz tamtéž., s. 67.

⁹⁷ Viz tamtéž., s. 68-81.

⁹⁸ Viz tamtéž., s. 70-75.

⁹⁹ Viz tamtéž., s. 89.

¹⁰⁰ Viz tamtéž., s. 97.

¹⁰¹ Viz tamtéž., s. 99.

¹⁰² Viz tamtéž., s. 110.

¹⁰³ Viz tamtéž., s. 113.

formování.¹⁰⁴ Je pozván do čtenářského klubu Coalbiters¹⁰⁵, který založil J. R. R. Tolkien. Zde se s Tolkienem sblíží, a tak poznává dalšího křesťana, tentokrát katolíka. Pod vlivem rozhovorů o křesťanství, Lewis opouští svou pozici ateisty a začíná jeho doba absolutního idealismu. U tohoto však zůstane jen chvíli, protože jak říká, „O idealismu můžete mluvit, idealismus můžete i cítit, ale nemůžete ho žít“.¹⁰⁶ V této době také umírá Lewisův otec, také na rakovinu. Způsobí tak Lewisovi další trpkou zkušenost, se kterou se musí vypořádat.

Lewis o sobě říká, že byl ten nejzdráhavější konvertita. Tento proces pak popisuje i ve svých příbězích. Například jej symbolicky představuje dračí kůže, kterou má na sobě Eustace, hrdina knihy *Plavba Jitřního poutníka*. Když se chtěl své staré kůže zbavit, povedlo se mu to několikrát za sebou, ale vždy shledal, že je tam jen další vrstva. Byl nutný zásah Aslana, který „když začal kůži stahovat, byla to větší bolest, než jakou jsem kdy v životě zažil.“¹⁰⁷ Nakonec uvěřil, že ten mýtus, kterým příběh o Kristu je, se opravdu stal. Roku 1931, tak podle svých slov zasnoubil filosofii s imaginací a stal se křesťanem.¹⁰⁸

Evangelijní vyprávění tak vyžadují jak imaginativní, tak rozumovou odezvu. V jeho vlastním příběhu dvě stránky jeho osobnosti – filosofická a imaginativní – uzavřely sňatek.¹⁰⁹

Ve své autobiografii *Poutníkův návrat* pak dále popisuje, jak jinak než v příběhu hrdiny Jana, svou cestu ke křesťanství. Ta je od přímého středu, správné vyvážené cesty emocí a intelektu, svedena do příliš intelektuální pošetilosti.¹¹⁰

¹⁰⁴ Viz tamtéž., s. 117.

¹⁰⁵ Viz tamtéž., s. 124. Coalbiters – z anglického „hryzat“ a „uhlí“. Mělo to vystihovat ty, co se přimáčkli blízko ke krbu, nadšené čtenáře a posluchače.

¹⁰⁶ Tamtéž., s. 130.

¹⁰⁷ Lewis, C. S., *Letopisy Narnie: Plavba Jitřního Poutníka*. Praha: Fragment, 2006., s. 121.

¹⁰⁸ Viz Duriez, Colin., *Fenomén C.S. Lewis: životopis zkušeného letopisce.*, s. 145.

¹⁰⁹ Tamtéž., s. 147.

¹¹⁰ Viz tamtéž., s. 160.

Zde se opět dostávám k hlavnímu tématu mé práce. Lewisova cesta k Bohu byla formována nejen všemi událostmi jeho života, ale i jeho způsobem přemýšlení – imaginací. Jeho život do této chvíle se pak mnohokrát objevuje v různých podobenstvích v jeho knihách.

Lewis založil vlastní čtenářský klub, Inklings. Byl to významný krok v dalším prohlubování přátelství s kolegy křesťany. Mezi členy neformálního klubu byli také Barfield, Dyson a Tolkien. Přátelé, kteří mu svědčili o víře a sdíleli vášně pro literaturu.¹¹¹ Po *Poutníkově návratu* byla dalším jeho vydaným dílem první část trilogie *Návštěvníci z mlčící planety*. Jeho přátelé, kteří ho k dílu, jak inspirovali, tak mu k práci poskytovali i kritiku, ho povzbuzovali do dalšího psaní.¹¹² Lewis se po odezvě na jeho dílo rozhodnul, že bude čím dál více psát o teologii a morálce pro širokou veřejnost. Zjistil, že může lidem „propašovat pod rouškou fantazie libovolné množství teologie, aniž by si toho všimli.“¹¹³

Při sledování politické situace ve světě během nástupu Hitlera k moci a začátku Druhé světové války, přemýšlel Lewis více o problému zla. Během této doby vzniklo jeho slavné dílo *Rady zkušeného d'ábla*.¹¹⁴ Odtud už bylo blízko k napsání poněkud více vážného a delšího pojednání o *Problému bolesti*. Když k němu domů nastěhovali 4 děti, které byly na útěku před válkou, byla další inspirace na ještě slavnější příběh – začátek *Letopisů Narnie*. V příběhu se pak odrazil boj dobra se zlem, tak aktuální v jeho době.¹¹⁵ Během války měl Lewis také kázání pro vojáky, později apologetické přednášky v rozhlase. Ty pak vyšly pod názvem *K jádru křesťanství*.¹¹⁶ Jak sám říká, psát přímočaře teologicky není jeho cíl, raději bude chytat čtenáře skrze fikci a symbol.¹¹⁷

¹¹¹ Viz tamtéž., s. 152.

¹¹² Viz tamtéž., s. 178-179.

¹¹³ Tamtéž., s. 184.

¹¹⁴ Viz tamtéž., s. 189.

¹¹⁵ Viz tamtéž., s. 198.

¹¹⁶ Viz tamtéž., s. 202.

¹¹⁷ Viz tamtéž., s. 212.

Pro Lewisovo dospívání mělo rozhodující význam přátelství s Arthurem Greevesem. Podobný význam mělo také přátelství s Barfioldem obzvláště ve dvacátých letech, s J. R. R. Tolkienem zejména v pozdních dvacátých a třicátých letech a s Charlesem Williamsem za druhé světové války.¹¹⁸

Poté přichází do Lewisova života nečekaný zvrát. Přichází dopis ze Spojených států od mladé spisovatelky Joy Davidmanové. Po dvou letech od prvního dopisu se Lewis setká s touto rozvedenou matkou dvou kluků. Zjistí, že si rozumí a Joy se pak přestěhuje do Londýna.¹¹⁹ Zde se také v roce 1956 vezmou. Ve stejném roce se dozví o její rakovině. Po dlouhé léčbě Joy umírá v roce 1960, po krátkém období, kdy spolu ještě cestují a zažijí nejkrásnější okamžiky života.¹²⁰ Z této události se Lewis už nedá dohromady až do své vlastní smrti o 3 roky později. Napíše ještě své *Svědectví o zármutku*, ve kterém líčí svůj zápas se sebou i s Bohem.

2.2. Mýtus a imaginace u Lewise

Předmětem mé práce je Lewisova kniha *Dokud nemáme tvář*. Cílem výzkumu je jeho teologie dorůstání do křesťanské dospělosti. Proč vycházet z knihy, která je v první řadě románem, a ne systematickou teologií? Odpověď na tuto otázku nacházíme v Lewisově přístupu k příběhu a imaginaci. Jak jsem již zmínil výše, sám sebe hodnotí jako spisovatele příběhů, symbolů a fikce.

Jakým způsobem Lewis chápal působení imaginace na člověka? Vychází z vlastní zkušenosti. Čtení příběhů jej provázelo celý život a ovlivnilo jeho intelektuální i duchovní vývoj. Dokonce na něj mělo větší vliv než vnější události.¹²¹

Lewis byl přesvědčen, že imaginativní zkušenost má proměňující účinky. Lewis zkrátka věřil tomu, že když se změní naše imaginace, změní se způsob, jakým uspořádáváme svou zkušenost do smysluplného vzoru, jak vnímáme a chápeme sebe, svět kolem sebe i to, co nás

¹¹⁸ Tamtéž., s. 225.

¹¹⁹ Viz tamtéž., s. 227.

¹²⁰ Viz tamtéž., s. 238-239.

¹²¹ Viz Hošek, Pavel., *Kouzlo vyprávění: proměňující moc příběhu a "křest fantazie" v pojetí C.S. Lewise.*, Praha: Návrat domů, 2013., s. 102.

a svět kolem nás nekonečně přesahuje. Literární zkušenost se v tomto smyslu může stát předsíní zkušenosti spirituální.¹²²

Lewis používá úmyslně více druhů imaginace. Jejich výčet je přehledně popsán v knize *The surprising imagination of C.S. Lewis*.¹²³ Typ imaginace použitý pro příběhy jako *Dokud nemáme tvář* nazývá absorbující nebo poutavý. Absorbuje například pohanský mýtus a křesťanské prvky. Vytváří tím zcela nový pohled, který rozšíří naši perspektivu.¹²⁴ Skrze mýtus můžeme ochutnat¹²⁵ skutečnost jako žádným jiným způsobem. Můžeme získat zkušenost bez potřeby dát jí význam, uchopit ji nějak rozumem. Což je naprosto nezbytné pro momenty Touhy. Moment, jako blesk, který v příštím okamžiku není. Zkušenost, kterou bude s bohy zažívat Orual.

Proměňující účinky vyprávění popisuje z několika hledisek Pavel Hošek.¹²⁶ Říká, že je zajímavé, jak „Lewisovo porozumění proměňujícím účinkům literárního díla vykazuje celou řadu pozoruhodných paralel s teoriemi transformativního působení příběhu, které postupně vykrytalizovaly v několika humanitních oborech ve druhé polovině dvacátého století.“¹²⁷

Vysvětluje, jak příběh musí obsahovat nějaký děj, nějaké postavy a dějovou osnovu. Spisovatel nabízí čtenáři určitý svět a čtenář jej může navštívit, a to díky své imaginaci. Paralely mezi fiktivním světem a světem čtenáře, mohou ovlivnit, nebo i změnit způsob, jakým čtenář rozumí svému světu, druhým lidem i sobě.¹²⁸

Filosofická hermeneutika nabízí východisko pro porozumění tomuto principu. Člověk je vržen do své existence a snaží se jí dát nějaký smysl. Jeho seberealizaci pomáhá identifikace sebe s příběhem své kulturní tradice. Příběh

¹²² Tamtéž., s. 102.

¹²³ Viz Root, Jerry., *The surprising imagination of C.S. Lewis: an introduction.*, Nashville, Tennessee: Abingdon Press, 2015., s. xix.

¹²⁴ Viz tamtéž., s. 174.

¹²⁵ Viz tamtéž., s. 185. Překlad termínu *Taste* užitý Lewisem.

¹²⁶ V knize: Hošek, Pavel., *Kouzlo vyprávění*.

¹²⁷ Tamtéž., s. 8.

¹²⁸ Viz tamtéž., s. 11-15.

se podobá lidskému životu (má děj, osoby a časovou osu), proto je snadno aplikovatelný. Vezmeme-li v úvahu, že některé příběhy, například Starého a Nového Zákona, s sebou nesou i konkrétní porozumění lidskému životu, je zde vytvořen základ pro změnu životního směřování nebo náboženskou konverzi.¹²⁹ Svou vlastní identitu člověk chápe jako příběh a stejně tak by ji i popsal. V interakci s novým příběhem dokáže ten svůj začít vyprávět docela jinak.¹³⁰

Ve 20. století vznikla dokonce *Narativní psychoterapie*, léčba pomocí příběhu. Klientovi se pomáhá dostat z jeho patologického příběhu, na kterém zakládá svou identitu, do nově definovaného, zdravého.¹³¹

Přichází také návrat k narativní teologii, „znovuobjevení příběhu“¹³², který se zdál příliš nedostatečný osvícenskému pojetí rozumu. Avšak „křesťané jsou od samého počátku vypravěči.“¹³³ Bůh sám se představuje prostřednictvím příběhu. Je Bohem praotců, ten, který vyvedl z Egypta a ten, kdo dává Zákon. Židé si mají tento příběh připomínat jako by se stal jim samotným, nejen jejich praotcům.¹³⁴ Odpovědí na otázku, kdo je Bůh, bude vyprávění evangelijního příběhu.¹³⁵ Vtažení do jeho děje, kdy se staneme součástí tohoto příběhu, pro nás znamená spasení. V tomto smyslu má Ježíšův příběh „sakramentální povahu.“¹³⁶ Jeho příběh nelze zjednodušit na seznam abstraktních pravidel.¹³⁷ Člověk, který pozná nový příběh může začít interpretovat svůj vlastní jinak. Za příklad může sloužit Augustinovo *Vyznání*.¹³⁸ Poté, co konvertuje ke křesťanství, reinterpretuje svůj příběh.¹³⁹ Najednou vidí Boží milost, protkanou celým jeho

¹²⁹ Viz tamtéž., s. 15-18.

¹³⁰ Viz tamtéž., s. 20-21.

¹³¹ Viz tamtéž., s. 27-29.

¹³² Tamtéž., s. 33.

¹³³ Tamtéž., s. 34.

¹³⁴ Viz tamtéž., s. 39.

¹³⁵ Viz tamtéž., s. 35-36.

¹³⁶ Tamtéž., s. 38.

¹³⁷ Viz tamtéž., s. 40.

¹³⁸ Augustinus, Aurelius., *Vyznání*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1990.

¹³⁹ Viz Hošek, Pavel., *Kouzlo vyprávění*, s. 38.

životem, již od samého narození. Každé požehnání, které kdy zažil, bylo výsledkem Božího milosrdenství. „Od Tebe totiž, Bože můj, pochází všeliké dobro, od Boha mého veškerá má spása.“¹⁴⁰

Lewis část života zastával novoplatónský idealismus – vše co vnímáme smysly znamená ještě více, svět je „nabitý významem.“¹⁴¹ Tento význam zachycujeme, nebo spíše objevujeme, právě imaginací.¹⁴² „Setkání s krásou, které vyvolává Touhu, podle Lewise člověku připomíná, že svět, ve kterém žijeme, je něčím víc, než se zdá, že odkazuje mimo sebe k neviditelnému Základu skutečnosti či k transcendentnímu Zdroji vši krásy.“¹⁴³ Lewis říká, že imaginativní člověk v něm tvoří jeho základ. Jeho vnitřní imaginativní člověk jej vedl k psaní poezie a později po obrácení k náboženské mytopoetice.¹⁴⁴ Člověk jen dává průchod Duchu Svatému a on sám tvoří. Lidské dílo se vynořuje z chaosu díky duchu. Člověk nevytváří, nýbrž objevuje.¹⁴⁵ To je možné díky imaginaci, která nehodnotí pravdivost, pouze hledá význam svým bezprostředním zakoušením.¹⁴⁶

Hošek dále vysvětluje, že Lewis popisoval vnímání skutečnosti jako podmíněné kvalitou vnímatele.¹⁴⁷ Pokřivený zlý člověk je slepý k jistým rovinám skutečnosti. Může sice vytvářet obrazy reality, budou však zavádějící.¹⁴⁸ Bude proto platit, že imaginace nestačí, a je potřeba zapojit i orgán pravdy – rozum.¹⁴⁹ Rozum je odříznut od bezprostředního zakoušení a ani nemůže být zapojen ve stejnou chvíli. Proto má „svobodu k tázání po pravdě.“¹⁵⁰

¹⁴⁰ Augustinus, Aurelius., *Vyznání.*, s. 17.

¹⁴¹ Hošek, Pavel., *Kouzlo vyprávění.*, s. 54.

¹⁴² Viz tamtéž., s. 54.

¹⁴³ Tamtéž., s. 56-57.

¹⁴⁴ Viz Payne, Leanne., *Skutečný a Přítomný.*, s. 101

¹⁴⁵ Viz tamtéž., s. 62

¹⁴⁶ Viz Hošek, Pavel., *Kouzlo vyprávění.*, s. 61.

¹⁴⁷ Viz tamtéž., s. 63.

¹⁴⁸ Viz tamtéž., s. 64.

¹⁴⁹ Viz tamtéž., s. 60.

¹⁵⁰ Tamtéž., s. 66.

3. Dokud nebudeme mít tvář

3.1. Představení knihy *Dokud nemáme tvář*

Tento román Lewis napsal v roce 1956. V mé práci budu vycházet z českého překladu, druhého vydání *Návratu domů*.¹⁵¹ Lewis se snažil psát tento příběh mnohokrát, ale vždy se zasekl. Pomohla mu až návštěva Joy v březnu 1955.¹⁵² Joy, ačkoliv neuměla psát tak jako Lewis, říkala, že mu umí říct, jak má psát. Proto jí první kapitolu knihy, kterou Lewis napsal za jeden den, dal hned přečíst a podle jejích poznámek ji přepsal. Tuto knihu Lewis hodnotil jako dílo své zralosti, ve které se projevuje dluh blízkým přátelům.¹⁵³

Joy zřejmě Lewise inspirovala, aby napsal román z pohledu ženy, která zažije v životě zlomový okamžik prožření. Příběh je situován do prostředí „předkřesťanského pohanského světa, kde zkoumá předpoklady křesťanského příběhu ve starověkém mýtu.“¹⁵⁴ Mýtus, ze kterého zde Lewis vychází je původně příběh o Kupidovi a Psýché z latinských románů *Proměny* od Lucia Apuleia Platonika.¹⁵⁵

V Apuleiově příběhu je Psýché tak krásná, že na ni začne žárlit Venuše. Venuše pošle Kupida, aby způsobil, že se Psýché zamiluje do ošklivce, avšak zamiluje se do ní sám. Odnese ji do paláce, navštěvuje ji jen po tmě a varuje ji, že ho navždy ztratí, pokud by spatřila jeho obličej. Psýché však podlehne klevetám žárlivých sester, jež jí namluví, že Kupido je obluda, která ji sežere. Jedné noci vezme Psýché lampu a podává se na Kupidovu tvář. On se však probudí a v hněvu ji opustí. Psýché hledá svého miláčka po celém světě. Venuše jí dává různé nemožné úkoly; dívka splní všechny kromě posledního, kdy ji zvědavost přiměje otevřít smrtonosnou truhličku z podsvětí. Nakonec se však smí za Kupida provdat.¹⁵⁶

Lewis příběh přebíral s tím, že pozměnil některé věci. Tam kde byl původní vypravěč Apuleius, Lewis dává tuto roli jedné z nevlastních sester Psýché, Orual. Celá kniha je pak rozdělena na dvě části. První část píše Orual

¹⁵¹ Lewis, C. S., *Dokud nemáme tvář*, Praha: Návrat domů, 2016.

¹⁵² Viz Duriez, Colin., *Fenomén C.S. Lewis: životopis zkušeného letopisce.*, s. 232.

¹⁵³ Viz tamtéž., s. 232–233.

¹⁵⁴ Tamtéž., s. 233.

¹⁵⁵ Viz Lewis, C. S., *Dokud nemáme tvář*, s. 283.

¹⁵⁶ Duriez, Colin., *Fenomén C.S. Lewis: životopis zkušeného letopisce.*, s. 234.

v dospělosti, jako obžalobu proti bohům. Popisuje svůj život od smrti její matky v dětství, a můžeme spatřovat její myšlenkové pochody, až do její vlastní smrti, na konci druhé části. Celá druhá část pak obsahuje události, které se začaly dít poté, co si myslela že je hotová se svou obžalobou bohů.

Kniha se dá brát také jako další Lewisova autobiografie. „Orual je vlastně Lewis sám a její příběh není jenom jeho příběh, ale příběh každého člověka; je to příběh starého adamovského já, já bez tváře (nebo s tisíci tvářmi), které odpadlo od Boží přítomnosti.“¹⁵⁷ Život Lewise, promítnutý do tohoto mýtu, budu dále sledovat v podrobnější analýze.

3.2. Rozbor knihy *Dokud nemáme tvář*, část 1.

Nyní už k samotné knize a od ní k mému tématu – získávání tváře, dorůstání do křesťanské dospělosti. Projdu a okomentuji postupně celý příběh, tak jak ho zaznamenala Orual.

Základ všech věcí v jejím životě určuje její postavení. Je nejstarší princeznou na dvoře glómského krále Troma. Glómé je země v předkřesťanské helénistické době. Je zde náboženské centrum, svatyně bohyně Ungit. Ungit je kámen bez tváře, černý a zahalený v temnotě.¹⁵⁸

Své vyprávění začíná Orual od chvíle, kdy jí zemřela matka. Ona a její sestra Redival v té době držely spolu a hrály si.¹⁵⁹ Zde je patrná vzpomínka na Lewisovo dětství, když mu zemřela matka, a on se přimknul ke svému bratrovi.¹⁶⁰ Orual byla častována poznámkami ohledně svého vzhledu, ale zatím si neuvědomovala, proč tomu tak je. Začala se toho bát až ve chvíli, kdy měla přijít nová macecha a mohla by ji pro ošklivost nesnášet.¹⁶¹ Redival byla oproti ní, jak ostatní soudili, krásná.

¹⁵⁷ Payne, Leanne., *Skutečný a Přítomný: myšlenkový svět C.S. Lewise.*, s. 42.

¹⁵⁸ Viz Lewis, C. S., *Dokud nemáme tvář.*, s. 8.

¹⁵⁹ Viz tamtéž., s. 9.

¹⁶⁰ Viz Duriez, Colin., *Fenomén C.S. Lewis: životopis zkušeného letopisce.*, s. 30-31.

¹⁶¹ Viz Lewis, C. S., *Dokud nemáme tvář.*, s. 14.

Po čase přivedli do jejich paláce řeckého otroka, Lišáka¹⁶². Král Trom jej chtěl jako učitele pro svého budoucího syna, kterého stále vyhlížel, ale nyní ani neměl ženu se kterou by ho měl. Lišák se tak stal učitelem Orual a Redival. Jejich osobním učitelem, který byl přísně logický, vzdělaný v řecké racionalistické filosofii. Jaký jiný styl mluvy by byl výstižný pro řeckého filosofa, než co představuje Lišák – cituje moudrá pořekadla a ptá se, zajímá ho úplně všechno.¹⁶³ Orual tedy získává svého osobního učitele, kterého si oblíbí a stává se také jejím přítelem. Hraje tak v jejím životě obdobnou roli jako pro Lewise osobní učitel Kirkpatrick. Toho měl Lewis ze svých studijních let nejraději, a i svými osobnostními rysy to byl celý Lišák.¹⁶⁴

Jak jsem psal výše, emoce byli pro Lewise něco nebezpečného, nepředvídatelného. Král Trom byl, co se zvládnutí emocí týče, velmi labilní člověk. Dokázal se během několika chvil rozzlobit i uklidnit. Nová naděje pro něj svítla, když si bral krásnou mladou princeznu ze sousedního království. Sice se nakonec ukázalo, že spojení s tím královstvím není výhodné, nicméně Tromovi šlo především o to, aby zplodil syna.¹⁶⁵ To se nakonec zase nepodařilo. Při porodu třetí dcery jeho druhá manželka zemřela. Otec ve svém rozlícení zabil otrockého chlapce a vylil svou zlost i na Orual. Byl znovu bez ženy i syna a ztratil i své dvě dcery.¹⁶⁶

Tak se dostává do života Orual ta, která má být strůjcem jejího největšího štěstí i bolesti. Její nevlastní sestra Psýché.¹⁶⁷ Orual se o ni od malička stará, zamilovala si ji. Sehnala jí kojnou a byla s ní kdykoli to bylo možné. A Lišák byl jako jejich dědeček, i když teď měl mnohem více povinností u krále, který

¹⁶² Viz tamtéž., s. 10. Z řecké varianty Lysias. Lišák kvůli jeho ryšavým vlasům.

¹⁶³ Viz tamtéž., s. 10-11.

¹⁶⁴ Viz Duriez, Colin., *Fenomén C.S. Lewis: životopis zkušeného letopisce.*, s. 48-49.

¹⁶⁵ Viz Lewis, C. S., *Dokud nemáme tvář.*, s. 14-17.

¹⁶⁶ Viz tamtéž., s. 18-20.

¹⁶⁷ Viz tamtéž., s. 23. V knize se objevují u každého jména dvě varianty – Glómské a Řecké. Psýché je řecká varianta pro jméno Istra.

objevil jeho diplomatické schopnosti. Psýché vynikala neobvyklou krásou a také „všechno kolem sebe proměňovala tak, že to náhle bylo krásné.“¹⁶⁸ Byl to Lišák, kdo o ní jako první řekl, že je „krásnější než sama Afrodíté!“¹⁶⁹

Tuto idylickou atmosféru narušila Redival její pletkou s Tarinem. Král ho nechal vykleštit a Redival se od teď nesmí vzdálit od Orual a Lišáka, kteří za ni mají ručit. Jak se Orual dozví později, Redival žárlila na Lišáka a Psýché, kteří jí vzali Orualino srdce. Proto Redival nestojí ani o vzdělání ani o Psýché, kterou všichni obdivují. Obdivují ji dokonce tak, že si od ní nechávají žehnat. Jediná Orual je v tomto ohledu opatrná, není dobré, aby lidé chodili za Psýché místo za Ungit, „bohové jsou žárliví.“¹⁷⁰

Tomu nepomůže situace, když v království vypukne epidemie horečky. Mezi lidmi se rozšíří zpráva, že Lišáka, který také onemocněl, uzdravila právě Psýché svým dotekem. Nemocní lidé, kteří navíc trpí hladu po dvou letech neúrody, přicházejí k hradní bráně a dovolávají se po Psýché. Odvážná Psýché souhlasí, po vůli otce, že půjde ven mezi lidi. Celé hodiny chodí mezi nimi a dotýká se jich, lidé jsou u vytržení a volají „bohyně, bohyně, bohyně!... To je Ungit sama ve smrtelné podobě.“¹⁷¹ Někteří lidé se opravdu uzdraví a přinášejí pak Psýché oběti. Jiní zemřou a jejich příbuzní pak pohlíží na Psýché jako na prokletou. V této chvíli začíná Redival, pod záminkou touhy po modlitbě, docházet do chrámu Ungit a donášet na Psýché.¹⁷²

Nepokoje ve městě postupně rostou s neustávající horečkou a hladem. Kolem Orual a Psýché se stupňuje napětí. Poslední kapkou je vyschnutí hlavní řeky a příchod lvů do Glómé.¹⁷³ Za králem přichází kněz bohyně Ungit a sděluje mu děsivou zprávu. Bez králova vědomí se sešli starší lidu a rozhodli, že bude

¹⁶⁸ Tamtéž., s. 25.

¹⁶⁹ Tamtéž., s. 26. Afrodíté je řecká varianta pro bohyni Ungit z Glómé.

¹⁷⁰ Tamtéž., s. 29.

¹⁷¹ Tamtéž., s. 32.

¹⁷² Viz tamtéž., s. 34., s. 60.

¹⁷³ Tamtéž., s. 40.

potřeba lidské oběti pro Ungit, aby se odvrátil tento nešťastný čas. Obětován musí být ten kdo se rouhal proti Ungit, Prokletý.¹⁷⁴ Zároveň to nemůže být nikdo obyčejný, nýbrž dokonalý člověk bez vady. Tento paradox vysvětluje kněz následovně:

Já, králi, jednám s bohy již po tři lidská pokolení a poznal jsem, že jejich planoucím jasem bývá náš zrak dočista oslepen, že se jeden s druhým prolínají jako víry na hladině řeky a že nic, co je o nich řečeno jasně, nemůže být řečeno správně. Svatá místa jsou temná místa. Na nich se nám nedostává poznatků a slov, leč života a síly. Svatá moudrost není průzračná a jalová jako voda; je temná a vydatná jako krev. Proč by Prokletý neměl být současně tím nejlepším i nejhorším v zemi?¹⁷⁵

Král má nejdříve strach, že tím Prokletým bude on. Když se však dozví že to bude jeho dcera Psýché, uleví se mu. Orual to vidí a tehdy jím skutečně pohrdne.¹⁷⁶ Jako šílená k němu přiskočí a prosí o milost, nepřičetně se snaží otce přesvědčit, aby něco udělal, otec však Orual jen odhodí a dokončí plány na obětování. Přece jen je v Orual, jak říkala Psýché, kus jejího otce.¹⁷⁷ Vidíme to pak i na její reakci na Redival. Ta lituje toho, co se stalo, říká, že tohle nechtěla. Orual jí však odpoví, že jestli bude někdy vládnout, krutě se jí pomstí.¹⁷⁸

Král pak ještě dodává: „je jen správné, aby jeden zemřel za všechny.“¹⁷⁹ Orual v zoufalství nabídne sebe místo Psýché. Otec jí beze slova vezme před zrcadlo a ukáže jí její tvář. „Ty bys jí chtěla dát tohleto.“¹⁸⁰ Oběť musí být dokonalá, krásná. To Orual není. Jakkoli to zde zní krutě vůči mladé dceři, skrývá se zde jistý podtext. Orual je zde symbolicky jako škaredá padlá lidská bytost. Člověk bez tváře. Je na začátku cesty, stát se krásnou bytostí s tváří jako Psýché. Její chápání lásky a Boha však ještě musí projít velkým vývojem. Psýché zde čtenáři připomíná Ježíše Krista. Je tou, která na sebe bere nemoci lidu. Lid ji chvíli

¹⁷⁴ Viz tamtéž., s. 41-44.

¹⁷⁵ Tamtéž., s. 48.

¹⁷⁶ Viz tamtéž., s. 51.

¹⁷⁷ Viz tamtéž., s. 39.

¹⁷⁸ Viz tamtéž., s. 60.

¹⁷⁹ Tamtéž., s. 58.

¹⁸⁰ Tamtéž., s. 59.

uctívá, vzápětí ji proklínají.¹⁸¹ A nyní má být obětována pro dobro všech. „Jak bych mohla vykoupit celé Glóomé, kdybych nezemřela?“¹⁸² Lewis vysvětloval, že Psýché není přímo symbol Krista, ale „představuje podobiznu Krista.“¹⁸³

Impulzivní Orual se rozhodla jít ještě naposledy navštívit Psýché do její žaláře. Setkává se zde s velitelem vojáků Bardiou, který pak bude v jejím životě hrát významnou roli. Protože ji nemůže pustit dovnitř, vezme si na něj Orual meč. Bez problému ji odzbrojí. Vzápětí však Orual odzbrojí Bardiou svými slzami a on ji nechává na chvíli vejít do vězení za Psýché.

To, co se ve vězení odehraje, odkrývá více o vztahu Orual k Psýché. Především sobeckost lásky Orual. Sice jí přišla povzbudit a dodat jí odvahy, ukázalo se ale, že mnohem více utěšit potřebuje sama. Její láska je sice majetnická, ale touha je co možná nejupřímnější. Orual ve svém současném stavu ani nemůže jinak. Když se pak Psýché přece jen rozpláče, ze strachu z pomalého umírání na Hoře, Orual dostane pocit rozkoše, pro tohle vlastně do vězení přišla.¹⁸⁴ Jejich rozhovor se ještě stočí k tomu, co si myslí, že bude po smrti. Vzpomínají na slova jejich učitele Lišáka, který v bohy nevěří. Psýché má však naději, že by to mohlo být po smrti dobré, snad ještě skutečnější, než je náš současný svět. Připodobňuje také svou smrt ke svatbě s někým, koho by jí vyhlédli tak jako tak.¹⁸⁵ Navíc Psýché odkrývá Orual své tajemství, které se u Lewise nedá pojmenovat jinak než zážitky Radosti. Ve chvílích kdy byla nejšťastnější, vzbuzovala se v ní touha po něčem jiném, něčem, co musí být ještě hezčí. „Téměř to bolelo.“¹⁸⁶ Toužila odejít na tu Horu, představovala si, jak tam pro ni ten největší z králů postaví palác ze zlata, „kdybys tomu jen dokázala

¹⁸¹ Viz tamtéž., s. 39.

¹⁸² Tamtéž., s. 69.

¹⁸³ Viz Duriez, Colin., *Fenomén C.S. Lewis: životopis zkušeného letopisce.*, s. 235.

¹⁸⁴ Viz Lewis, C. S., *Dokud nemáme tvář.*, s. 68.

¹⁸⁵ Viz tamtéž., s. 70.

¹⁸⁶ Tamtéž., s. 71.

uvěřit, sestřičko!“¹⁸⁷ Orual si zde přiznává, že cítila hořkost. Nepřála Psýché, aby měla takové povzbuzení a útěchu. „Jako by mezi nás vstoupil někdo nebo něco cizí.“¹⁸⁸ Psýché končí rozhovor vysloveným přáním, aby jí to štěstí, ten návrat domů, kam vždy patřila, Orual přála. Ta stroze odpoví, že už jen pochopila, že ji Psýché nikdy nemilovala. Musí už odejít, zbývá už jen „poslední objetí, s pachutí viny.“¹⁸⁹

Kvůli tomu, jak byla Orual zbitá a nemohoucí, musela zůstat v paláci, když lid odcházel na horu vykonat Velkou oběť. Jako cizinec tam nesměl být ani Lišák. Všechny informace, co se tam dělo, měli jen od lidí. Orual několik dní blouznila, a ještě delší čas nebyla schopná pořádně vstát a chodit. Během té doby ji pronásledovaly děsivé sny, ve kterých byla pronásledována Psýché. Další důkaz toho, „jak krutí bohové jsou.“¹⁹⁰ Když se o ni staraly její služebné a Lišák, uvědomila si, jak moc je milovaná.

Po těchto událostech se skutečně situace v Glómé změnila. Začalo pršet, vrátili se ptáci. Bylo co jíst a pít pro lidi i dobytek. Co způsobilo změnu? Lišák tvrdí že nešťastná náhoda. Prostě to tak vyšlo díky přírodě či vesmíru. Idealistický pohled, jak by řekl Lewis, dá se o něm mluvit, dá se cítit, nedá se však žít.¹⁹¹ Orual se s tím tak snadno nesmíří. Rozhodla se, že půjde alespoň pohrbit to, co z Psýché zbylo.¹⁹² Zároveň se však tohoto úkolu bála, protože vnímala, jaká prázdnota jí pak v životě zbyde, až to bude mít za sebou. Tyto depresivní nálady jí změnil až Bardia, který s ní začal trénovat boj s mečem. Tato námaha jí postupně začala zahánět trdomyslnost.¹⁹³ Bardia se tak stal jejím druhým přítelem. Rozdíl mezi ním a Lišákem byl prostý – Bardia byl zbožný

¹⁸⁷ Tamtéž., s. 72.

¹⁸⁸ Tamtéž., s. 71-72.

¹⁸⁹ Tamtéž., s. 73.

¹⁹⁰ Tamtéž., s. 78.

¹⁹¹ Viz Duriez, Colin., *Fenomén C.S. Lewis: životopis zkušeného letopisce.*, s. 130.

¹⁹² Viz Lewis, C. S., *Dokud nemáme tvář.*, s. 83.

¹⁹³ Viz tamtéž., s. 86-88.

muž. Orual se stále nacházela někde mezi racionalisticko-idealistickým pohledem na skutečnost a před posvátnou bázní ze světa bohů. Zvažovala zatím oba názory, vždy vyslechla obě varianty, zažívala však jakousi rozpolcenost. Nedokázala ani uvěřit v bohy (jako Lewis ve svém životě v teismus/Boha), ani se dívat na svět zcela idealisticky. Její život se „skládal ze dvou polovin, které do sebe nikdy nezapadly.“¹⁹⁴

Bardia nakonec vezme Orual na Horu, kde společně uvidí v malebném údolí plném nejčistší přírody jejich milovanou Psýché. Bardia zůstává opodál, Orual jde za ní. Šťastné se obejmou a povídají si. Psýché vysvětluje, jak se tam dostala a jak ji zachránil Západní vítr, bůh. Uviděla ho jen na moment, ale poznala, že je skutečnější než ona sama, až se styděla za svou nedokonalost, lidskost. Vzal ji do paláce, který by Psýché předtím ani na mysl nepřišel. Tam se stala paní domu a staraly se o ni služebnice. Při tomto vyprávění Orual prožívá směsici nepříjemných pocitů a chce se s Psýché co nejdříve vydat zpátky domů. Orual totiž nic z toho, co jí Psýché popisuje, nevidí.¹⁹⁵

„Zde spočívá jádro její žaloby proti bohům.“¹⁹⁶ Začíná se s Psýché hádat. Osočuje ji jako malou, že si vše vymýšlí, že si na to jen hraje. Podobně jako v prvním díle *Letopisů Narnie*, sourozenci nevěří nejmladší Lucince, že byla v tajemné zemi za skříní.¹⁹⁷ Přitom je Orual podobná trpaslíkům z posledního dílu *Letopisů Narnie*, kteří sedí u vchodu do Aslanovy říše, ale ničemu z toho nevěří. Nevnímají nic než tmu, špínu a smrad. Přitom je to vše jen v jejich hlavě a brání jim to vidět skutečnost.¹⁹⁸ Sice stojí na místě plném světla, ale přesto hrůzu nahánějícím, posvátném, jako temná svatyně Ungit. Orual by snad i mohla spatřit to vše o čem Psýché mluví, kdyby to její manžel, bůh, dovolil. Ale Orual

¹⁹⁴ Viz tamtéž., s. 140.

¹⁹⁵ Viz tamtéž., s. 97-108.

¹⁹⁶ Tamtéž., s. 109.

¹⁹⁷ Viz Lewis, C. S., *Letopisy Narnie: Lev, čarodějnice a skříně*. Praha: Fragment, 2006., s. 31.

¹⁹⁸ Viz Lewis, C. S., *Letopisy Narnie: Poslední bitva*. Praha: Fragment, 2006., s. 176-178.

nechce. Nemiluje, nenávidí.¹⁹⁹ Nenávidí boha, který jí bere to, co chce vlastnit sama.

Když Psýché nepřesvědčí, aby šla s ní, rozloučí se a jde spát za Bardiou. Ráno se pak opět stane to, co by od bohů nejspíše očekávala. Když se jde napít k potoku, zvedne oči a uvidí v průsmyku ten palác z jiného světa, který včera neviděla. O okamžik později se vidění rozplyne, nezbyde nic než mlha. Viděla to skutečně nebo ne? Kdo to může rozsoudit? Dělají si z ní bohové legraci? Svědčí toto vidění proti Orual nebo proti bohům? Jisto má v jediném – bohové jsou zrádní a hodní nenávisti. O tom, co viděla, nikdy nikomu neřekla.²⁰⁰

Po návratu domů Orual vyslechne verzi Lišáka. Prý to bude nějaký ničemník, člověk, který Psýché osvobodil a teď jí lže, drží ji tam v poblouznění a stará se o ni. Opět přísně racionální vysvětlení. Orual přemýšlí, kde je skutečnost. Lišák nebo Bardia se musí mýlit. Oba se shodnou jen v jediném: Psýché musí být v moci někoho zlého.²⁰¹ Tuto informaci se Orual znovu vydá vyřídit své sestře.

„Postavme se tomu tváří v tvář. Musíš být velmi statečná. Dovol mi vytáhnout tu třísku.“²⁰² Orual ví, že tato zpráva přinese Psýché bolest. Psýché je šťastná a užívá si života jako nikdy předtím. Teď ji přichází ranit její milovaná sestra. Orual zatím prožívá muka. Všichni jsou nějakým způsobem proti ní. Její sestru, kterou se rozhodla chránit a být jí milujícím rodičem, teď vlastní někdo jiný. To Orual nemůže vydržet, aby si Psýché nárokoval někdo jiný.

„Nic, co je krásné, neskrývá svou tvář.“²⁰³ Skrytý manžel Psýché ji prý miluje zvrácenou láskou.²⁰⁴ Orual, která se snaží vytáhnout třísku z oka své sestry, nevidí trám ve svém vlastním. A tak po neúspěšném přemlouvání Orual vytahuje dýku, kterou si zabodává do levé ruky. Je rozhodnutá ukončit svůj život, trpět

¹⁹⁹ Viz Lewis, C. S., *Dokud nemáme tvář.*, s. 115.

²⁰⁰ Viz tamtéž., s. 123-125.

²⁰¹ Viz tamtéž., s. 140.

²⁰² Tamtéž., s. 147.

²⁰³ Tamtéž., s. 148.

²⁰⁴ Viz tamtéž., s. 149.

více než dosud, jen aby jí Psýché přísahala, že v noci rozsvítí lampu a podívá se na svého manžela. Sice Orual dosáhne svého, prožívá však muka. „Zoufale jsem si přála vzít zpět vše, co jsem řekla a prosit ji za odpuštění.“²⁰⁵ Už je však hotovo. Cena za život Orual je vysoká. Psýché pravděpodobně ztratí vše krásné, co teď má.²⁰⁶

Když Psýché posvítí světlem na svého muže, strhne se spoušť. Blesky rozbijí celé údolí a před Orual se v jednom z nich zjeví onen bůh. Krása jeho tváře vzbuzovala v Orual hrůzu. Svým pohledem ji zavrhoval, odmítal a viděl její myšlenky a minulost. Najednou Orual poznala, že vlastně celou dobu věděla že bohové jsou a že je s jedním z nich Psýché šťastná.²⁰⁷ Jenže bohové možná umějí změnit minulost. Tak jaká minulost tohle byla? Tuhle otázku nechává Orual na posouzení čtenáři. Bůh hory vynáší nad Orual soud:

Psýché teď odchází do vyhnanství. Bude hladovět a žíznit a kráčet po kamenitých cestách. Musí naplnit vůli těch, jimž se nesmím postavit. Ty, ženo, poznáš sama sebe i své dílo. Také ty budeš Psýché.²⁰⁸

„Padlé já není schopno znát samo sebe.“²⁰⁹ Nemůže poznat sama sebe a všechno jiné krásné nenávidí. Ačkoliv se snaží napsat příběh co nejupřímněji, tak jak se věci staly, nemůže to udělat.

Domnívám se, že to není naše chyba, když nedokážeme říci o sobě pravdu. Ono vytrvalé, celoživotní vnitřní našeptávání, kterým se projevuje nevraživost, žárlivost, chlípnost, nenasytnost a samolibost, se prostě do slov nevejde.²¹⁰

Ještě, než Orual bude moct poznat sama sebe a získat tvář, krásnou jako Psýché, doslova svou tvář ztratí. Od svého druhého návratu nosí závoj nasazený přes obličej. Ukrývá pod ním svou ošklivou tvář a také tajemství o setkání s bohem. Závoj jí dodává odvahu. Kromě toho čeká na to, až ji bohové potrestají

²⁰⁵ Tamtéž., s. 153.

²⁰⁶ Viz tamtéž., s. 153-154.

²⁰⁷ Viz tamtéž., s. 159.

²⁰⁸ Tamtéž., s. 160.

²⁰⁹ Payne, Leanne., *Skutečný a Přítomný: myšlenkový svět C.S. Lewise.*, s. 40.

²¹⁰ Lewis, C. S., *Problém bolesti.*, s. 48.

za to, co udělala, takže je smířená s tím, že se jí něco stane a nebojí se. Jen po nocích ji provází úzkost ze vzpomínky na Psýché a její osud, kdykoli se ozve vítr a déšť.²¹¹

Král Trom po úrazu umírá a Orual postupně přebírá vládu a kontrolu nad Glómé. Hned první kroky jsou velmi nebezpečné, rozhoduje se pro souboj jeden na jednoho s nepřátelským vládcem. Pokud vyhraje, zajistí si tím oblibu u lidu a dobrého spojence. Lišák ji od toho odrazuje, se slzami v očích. Nechce ztratit ještě Orual. Její myšlenkový pochod vystihuje následující citát:

Viděla jsem mu až do srdce: prosil mě se stejnou úzkostí, jakou jsem cítila já, když jsem zapřísahal Psýché. Závoj skryl slzy, které mi do očí vehnal ne soucit s Lišákem, ale sebelítost. Nenechala jsem je skanout.²¹²

Orual v roli vládkyně ztrácí svou integritu. Jako by to byl někdo jiný, kdo vládne a vydává rozkazy. Orual jí začala říkat Královna.²¹³ Sama sebou se stává jen ve své komnatě, bez závoje, je to ale prázdná existence.²¹⁴ Nepřestává se utápět v sebelítosti. Ztratila Psýché a pro Bardiu je jen pracovní povinností. Její majetnická láska po Lišákově smrti postupně přešla na Bardiu. Nejhorší vztah teď má Královna s Bardiovou manželkou. Nedokáže se o něj dělit.²¹⁵ Objevuje kouzlo vína, stává se více Královnou, zabíjí v sobě Orual.²¹⁶ Závoj přináší samé výhody. Lidé vymýšlejí teorie, kým vlastně je. „Nejlepší z těch pověstí hlásala, že nemám vůbec žádnou tvář.“²¹⁷ Jaký kus pravdy v tom byl ukrytý. Orual se stává velmi schopnou vládkyní, která povznese celé Glómé do nejlepšího období historie. Zhruba po 15 letech, když už v zemi vše funguje, se vydává na daleké cesty. Jednoho dne na cestě, v dobré náladě, narazí v lese na svatyni. Jde se do ní podívat. Nachází zde kněze, který jí vypráví příběh bohyně, pro kterou je

²¹¹ Viz Lewis, C. S., *Dokud nemáme tvář.*, s. 165-168.

²¹² Tamtéž., s. 181.

²¹³ Viz tamtéž., s. 182.

²¹⁴ Viz tamtéž., s. 215.

²¹⁵ Viz tamtéž., s. 213.

²¹⁶ Viz tamtéž., s. 203-207.

²¹⁷ Tamtéž., s. 209.

svatyně udělána. Tou bohyní je Psýché. Kněz vypráví Orual celý příběh, i detaily které ona nikdy nikomu neřekla. Vysvětluje jí, že to byla závist sestry, co zničilo život Psýché. Vlastnost, kterou Orual nesnášela na své sestře Redival. Kněz popisuje, jak přišly obě sestry přemlouvat Psýché, aby se všeho vzdala. Lewis se zde vrací k původnímu příběhu, kde tam přišly obě sestry. Zde je to jen jedna, která však nese dvě tváře. Svou, a i své sestry, Redival. Pro Orual je to vrchol nespravedlnosti. Právě zde se rozhodne že napíše tuto obžalobu bohů. Vyhlíží jakoukoli odpověď, byť ve formě trestu.²¹⁸ Končí však slovy: „odpověď schází.“²¹⁹

3.3. Rozbor knihy *Dokud nemáme tvář*, část 2.

Orual svým psaním spustila proměnu sebe samé. Dopsala svou stížnost proti bohům a po krátké době jí musí znovu otevřít a psát dále. Dokonce říká, že by bylo lepší ji celou přepsat, vysvětlit minulost jinak, ale už je zesláblá a nemá na to čas. Orual se postupně začala dozvídat nové informace, pohledy druhých na ni samotnou. Jejich verze příběhu, který si myslela, že se týká jen jí. Co všechno se Orual stalo, že kvůli toho dopsala druhou část? Co u ní přivedilo proces změny a dospělost?

Za prvé to bylo psaní samo, její příběh. Poté co dopsala první část, najednou začala vnímat skutečně, co druzí říkají a cítí.²²⁰

Vždy měla za samozřejmé, že ta nešťastná a ublížená je ona sama.²²¹ Teď si ale vzpomněla na Redival a její prožívání. Byli si s Orual tak blízké, než přišel Lišák a Psýché. Najednou Orual vidí, že Redival prožívala to samé jako ona.²²²

Její milovaný Bardia umírá, z velké části přepracovaností povinnostmi u královny. Tuto pravdu se Orual dozvídá od jeho manželky. Bardia se ve své

²¹⁸ Viz tamtéž., s. 217-227.

²¹⁹ Tamtéž., s. 227.

²²⁰ Viz tamtéž., s. 235.

²²¹ Viz tamtéž., s. 234.

²²² Viz tamtéž., s. 232-233.

věrnosti udřel k smrti. Pro Orual je to bolestivá zpráva. Musí si najednou uvědomit, že vlastně Bardiu nenáviděla. Že z něj vysávala život. Těšilo ji, když trpěl, když byl raněný a nemohoucí. Přála si, aby jí přišel vyznat lásku na pokraji sebevraždy.²²³ To, co ona sama provedla Psýché. Po tom toužila i vůči sobě. Pravda začíná postupně odkrývat hlubiny duše Orual.

Kromě toho začaly Orual provázet vidiny. Neví, jestli u toho bdí nebo spí.²²⁴ V jednom takovém se prokopává hluboko do země, kde podle všeho sídlí Ungit, odtud se původně vynořila jako ten uctíváný kámen.²²⁵ Když se Orual dostane dost hluboko, její otec se jí ptá, kdo je Ungit? Orual si uvědomí další věc: „Já jsem Ungit.“²²⁶ Já jsem ta zničená tvář, jsem pavoučicí ve středu pavučiny, „k puknutí přecpanou uloupenými lidskými životy.“²²⁷ Redival, Psýché, Bardia, Lišák.²²⁸ Jak z toho ven? Orual zkusí sebevraždu. Když to nejde nejdřív mečem, tak chce skočit do řeky. Hlavně ukončit bolest, která se zdá být nekonečná. Zastaví ji však hlas boha. „Nedělej to. Zemři, než zemřeš. Potom už nebude příležitost.“²²⁹

Jestli nemá zemřít, musí se napravit. Po způsobu řeckých filosofů je krásná duše ta, která je dobrá. Orual to zkusí, jenže tento idealismus jí nevydrží ani půl hodiny. Nehněvat se, necítit zášť či zlost. Tak jako nemůže změnit svou fyzickou tvář, nedokáže změnit ani svou duši.²³⁰ Pocítí to i v dalším vidění. Je na pastvině, kde jsou obří zlatí berani. Ráda by z nich vzala trochu vlny, aby byla zlatá krásná, alespoň jako Redival. Ale když se o to pokusí, ošklivě ji napadnou a pošlapou. Ne z hněvu, prostě jsou ovce tak bujaré. Ani s krajním vypětím sil se jí nepodaří nic získat. Všimne si ale, jak zlatou vlnu sbírá nějaká dívka z keřů.

²²³ Viz tamtéž., s. 240-243.

²²⁴ Viz tamtéž., s. 252.

²²⁵ Viz tamtéž., s. 247.

²²⁶ Tamtéž., s. 252.

²²⁷ Tamtéž., s. 252.

²²⁸ Viz tamtéž., s. 271.

²²⁹ Tamtéž., s. 254.

²³⁰ Viz tamtéž., s. 258.

Snadno, bez námahy, jen tak mimochodem.²³¹ Sami se snahou neuděláme krásnými.

Přichází poslední a rozhodující vidění, zrovna když si Orual chce přečíst svůj svitek a připomenout si, jak moc milovala Psýché a co pro ni udělala. Orual se dostává do temného nitra hory, kde jsou shromážděni duchové všech zemřelých lidí. Všechny tváře jsou upřené na její, která je teď odhalena před soudem. Soudce v závoji ji vyzývá, aby přednesla žalobu. Nechtělo se jí do toho, ale ani nemohla jinak než přečíst svitek, který měla v ruce. Její hlavní výčitkou bohům je, že si nárokují nás a naši lásku. „Chceme patřit sami sobě.“²³² A znovu udělá to, co vyčítá druhým – sama si nárokuje lásku Psýché pro sebe. Bylo by lepší, kdyby byli bohové hrozní Netvoři, ale oni jsou krásní a milováníhodní. To se nedá snést. Pro to není v „jednom světě dost místa.“²³³

Nakonec to Orual došlo. „Obžaloba sama byla odpovědí.“²³⁴ Pochopila své stanovisko, které si opakovala celý život, usvědčila sama sebe. Chtěla se postavit bohům tváří v tvář, aby je obžalovala. Ale „jak bychom jim mohli stanout tváří v tvář, dokud nemáme tvář?“²³⁵ Nyní už ale jde před soudce Orual.

Nemohu doufat ve slitování... Můžeš chovat nekonečné naděje i nekonečné obavy. Ale ať se ti dostane čehokoli, buď si jista, že to nebude spravedlnost... Copak bohové nejsou spravedliví?... I kdepak dítě! Jak bychom dopadli, kdyby byli?²³⁶

Na stěnách vidí v pohyblivých obrazech, co všechno Psýché musela podstoupit. Sehnat kadeř zlatých ovcí, roztrdit zrní podle druhu. Ve všech těchto úkolech s ní byla přítomna Orual. Vše je jeden celek. Psýché plnila úkoly s lehkostí, protože všechnu bolest a utrpení prožívala Orual. Až na poslední úkol, kdy Psýché musí jít cestou muk, aby přinesla krásu v krabičce z podsvětí. Pro Psýché je to křížová cesta. Orual vidí, že ji vlastně Psýché šla celý svůj život.

²³¹ Viz tamtéž., s. 259-260.

²³² Tamtéž., s. 266.

²³³ Tamtéž., s. 266.

²³⁴ Tamtéž., s. 269.

²³⁵ Tamtéž., s. 269.

²³⁶ Tamtéž., s. 271-272.

Vždy mohla odbočit. Když jí lidé uctívali a oslavovali, když ji Lišák přesvědčoval, že bohové neexistují. A hlavně ji mohla zastavit Orual, když jí lámala srdce svým vydíráním. Orual sice trpěla, ale Psýché více, a musela se navíc držet své cesty.²³⁷ Orual pak zase musela trpět pro ni.²³⁸

Poté se Orual setkává s Psýché. Ta se vrací se skříňkou krásy pro Ungit.²³⁹ Proto ji předává do rukou Ungit – Orual. Tímto epickým rozuzlením děje se teprve ukazuje, že vlastně Psýché celou dobu pracovala na záchraně Orual. Ta nedostává spravedlnost, dostává milost. Krásu, kterou dostává, novou tvář, dostává z milosti. Poslední, co zahlédne je vlastní odraz ve vodní hladině, krásná tvář, a zaslechne hlas boha: „I ty jsi Psýché!“²⁴⁰

Orual se probouzí v paláci v Glómé. Její staré tělo už je na pokraji smrti. Ale stihla to, zemřít, než zemře. Zemřela v ní Orual i Královna a zrodila se Psýché. Nyní je smířena a je krásná. Už ví, proč bůh neodpověděl na první otázky. Její otázky byly nedokonalé. On sám je odpovědí a ona se neptala po něm. Před ním pak všechny otázky umlkají. „Dlouho jsem tě nenáviděla, dlouho se tě bála. Mohla jsem ...“²⁴¹

Lewis v poslední větě nechává tři tečky a já si dovolím za něj doplnit: Tě milovat? Mohla Orual prožít život plný lásky místo nenávisti? Mohlo být její utrpení menší? Na sklonku života miluje boha celým svým srdcem a poznává jeho dobrotu. Můžeme říct, že její proces dorůstání do křesťanské dospělosti je hotový. Bez toho, většinou bolestivého, procesu by však nebyla tam, kde je. Nyní nastoupila na správnou cestu milování boha a získávání tváře. Už není dítětem, i když ještě nepoznala všechno plně, může se naučit pravé lásce.²⁴²

²³⁷ Viz tamtéž., s. 274-277.

²³⁸ Viz tamtéž., s. 278.

²³⁹ Viz tamtéž., s. 275.

²⁴⁰ Tamtéž., s. 280.

²⁴¹ Tamtéž., s. 281.

²⁴² 1. Korintským 13

4. Proces dorůstání do křesťanské dospělosti podle C. S. Lewise

V poslední části své práce se podívám na dvě již vícekrát zmiňované cesty ke křesťanské dospělosti. První bude role bolesti a budu vycházet z první části své práce, kde jsem ji popisoval teoreticky a z příběhu Orual ve třetí části, kde ji Lewis popisuje v praxi. Druhá podkapitola bude o roli imaginace. Zde budu vycházet ze své druhé části práce, kde jsem popsal funkci imaginace u Lewise a z praktické ukázky funkce imaginace v životě Orual.

4.1. Role bolesti

Nyní k roli bolesti v rámci dorůstání do křesťanské dospělosti. Tak jako jsem nastínil na začátku, první reakcí na bolest je otázka proč. A jak jsem již vysvětlil, přesnou odpověď nezjistíme. Ptát se: „proč“, může ten, kdo bolest zažívá. Nenáleží mi, abych z pozice pozorovatele bolest vysvětloval. Raději se proto pustím do popisu, jak Orual reaguje na bolest. K čemu ji bolest a utrpení přivedly, jak jí pomohly získat tvář.

Reakce Orual byly vesměs negativní, avšak nutno říct, že normální. Výčet možných reakcí popisuje v knize *Rozbité sny* Larry Crabb.²⁴³ Lítost je běžná reakce, která ve formě sebelítosti, či litování druhými zabíjí.²⁴⁴ Jindy reagujeme rozhodnutím být silní a překonat to. Nebo se se svými zápasy skryjeme a necháme si je pro sebe. Krajním řešením může být i sebevražda. Crabb přidává ještě možnost bolest otupit. Více práce, více přátel okolo sebe, a mít nějaký význam. Hlavně najít způsob, jak být přiměřeně spokojený.²⁴⁵ Všechny tyto projevy spatřujeme také v životě Orual. Začíná v sebelítosti a postupně díky práci a lidem okolo zapomíná na svou prázdnotu a bolest. Svě zápasy skrývá za

²⁴³ Viz Crabb, Lawrence J., *Rozbité sny*, Praha: Návrat domů, 2013., s. 25-26.

²⁴⁴ Viz tamtéž., s. 25.

²⁴⁵ Viz tamtéž., s. 26.

závojem a za Královnou. Nakonec se pokusí i o sebevraždu. Její sny o šťastném životě jsou rozbité. Ale „zborčené sny jsou nezbytné pro duchovní růst.“²⁴⁶

Božím záměrem bylo dobro pro Orual. Chtěl, aby on sám byl tím, koho bude milovat. Nebýt druhé pomoci na cestě, imaginace, snad by se Orual nikdy nepřestala hněvat a odsuzovat. Utrpení by ji utvrdilo ve vzpouře místo toho, aby ji dovedlo k pokoře. Všechny rozbité sny ji tak postupně dostaly k tomu, aby sepsala svou stížnost proti Bohu. Aby přišla k Bohu a zápasila s ním jako Jákob. Aby mu řekla jako Job, že je přece co možná nejvíc upřímná a neshledává u sebe pochybení. Že je Bůh prostě krutý a nespravedlivý, když ji nechá trpět. Ve finále je naše stížnost vyřčená přímo Bohu vlastně projevem víry. Slovy Lewise, Boží megafon v případě Orual zafungoval.

Poslední utrpení, která snášela byla jiná. Tyto utrpení posloužily k tomu, aby trpěla za Psýché. Aby něco vytrpěla pro ni na oplátku. Už jsem říkal, že v Psýché můžeme spatřovat Krista. Jestli platí, že je láskou a miluje nás, pak také trpí spolu s námi. Netrpěl jen tehdy, když jej přibíjeli na kříž. Tak jako Psýché netrpěla jen tehdy, když ji vedli k obětování. Porozumění této lásce nás vede blíže k důvěrnému vztahu k Bohu. A zase se vyhnu pokušení klást si otázku, proč se svou všemohoucností nezasáhne.²⁴⁷

4.2. Role imaginace

„Radikální proměna sebe-pojetí a přístupu ke skutečnosti – a to právě v důsledku působení důležitých příběhů, které za určitých okolností tuto radikální proměnu mohou vyvolat.“²⁴⁸ Tímto citátem otevírám závěrečnou část své práce. Shrnu zde druhou pomoc Orual na její cestě k dospělosti, a to roli imaginace.

²⁴⁶ Viz tamtéž., s. 47.

²⁴⁷ Viz tamtéž., s. 105.

²⁴⁸ Hošek, Pavel., *Kouzlo vyprávění: proměňující moc příběhu a "křest fantazie" v pojetí C.S. Lewise.*, s. 6.

Z příběhu vyplývá, že Orual si celý život nesla zranění a křivdy, až ji nakonec téměř donutily sepsat stížnost vůči bohům. Sepsáním své obžaloby, tedy vlastně svého příběhu, pak spustila svou vlastní proměnu. Co se to vlastně stalo? Jak jsem popisoval ve druhé části své práce, právě příběhy považoval Lewis za zprostředkovatele proměny. A tak nám tento geniální autor, nejen podává příběh, který může působit na naši imaginaci. Dokonce v tom samém příběhu čteme o postavě, která je sama vystavena působení imaginace.

Když Orual dopíše svou obžalobu, tedy první část knihy *Dokud nemáme tvář*, stane se něco zvláštního. Vyjádřeno Lewisovým termínem, jako by Orual svým příběhem sama pokřtila svou imaginaci. Sepsala příběh, který obsahuje prvky evangelia, aniž by o tom věděla. Tak jako to udělal Lewis v *Letopisech Narnie*, a pak se snažil čtenářům vysvětlit, že to opravdu neplánoval.²⁴⁹ Když pak Orual vidí ve svém příběhu postavu Psýché, která je přímo podobiznou Krista, je tím vlastně sama zasažena.

Poté, co Orual zažije křest imaginace, dostává mnohem více zjevení. Už nevyhodnocuje pouze rozumem, co je pravda, ale nechá imaginaci volně působit. Znovu můžeme vidět, že zde Lewis promítl sebe samého, rozumově založeného člověka. Nyní má Orual nový pohled na celou skutečnost. Její imaginace byla předtím v hříšném, padlém stavu, tudíž neschopná správného vnímání. Nemohla vidět skutečnost správně.²⁵⁰ To vše se teď změnilo. Vidí jinak lidi ve svém okolí, a dokonce jinak vidí i minulost. Když se pak setká s obrazy na zdi, vidí, že věci byly jinak. Hodnotí je jinak, interpretuje minulost nově podle nového poznání.

²⁴⁹ Viz Hošek, Pavel., *Kouzlo vyprávění.*, s. 82.

²⁵⁰ Viz Hošek, Pavel., *Kouzlo vyprávění.*, s. 63

Závěr

Cílem mé práce bylo popsat, jak Lewis vnímal lidské získávání tváře, dorůstání do křesťanské dospělosti. Tento proces jsem dokumentoval v jeho mýtickém díle *Dokud nemáme tvář*. Popsal jsem jak bolest a imaginace mohou určitým způsobem ovlivňovat člověka v tomto procesu. Tyto dva prvky jsem vybral proto, že byly Lewisovým životním tématem a samotná kniha je jimi protkána.

V první části své práce jsem zkoumal křesťanskou dospělost. Zjistil jsem, že je to nedokonavý proces, dlouhý běh, na který člověk může nastoupit díky Kristu. To, k čemu běžím, je naprostá a úplná láska k Bohu a bližnímu. Dále jsem zde popsal různé přístupy teologů k problému bolesti. Pokusy o vysvětlení, proč musíme zažívat bolest a utrpení. Východiskem bylo, že utrpení může sloužit dobrému, pokud jej dokážeme přijmout. Že je důležitější naše reakce, k čemu utrpení bude, než proč se nám děje. V této části jsem také popsal, jakou roli hraje v Bibli tvář. Uvedl jsem příklad dvou starozákonních postav, které prošly procesem dorůstání do dospělosti, získávání tváře, a stanuly tváří v tvář Bohu.

V druhé části jsem představil život Lewise s jeho klíčovými momenty. Byly to momenty plné bolesti a utrpení, které jej formovaly. Tyto momenty jsem pak dále hledal v třetí části, v jeho tvorbě. Jak Lewis sám řekl, imaginace na něj měla větší vliv než vnější události. Utrpení jej vedlo k otázkám a otázky k Bohu. Imaginace však byla pro jeho konverzi nakonec důležitější. Proto jsem v této části popsal imaginaci z několika pohledů a oborů. Vysvětlil jsem také její proměňující působení na člověka. Zkoumal jsem také fungování mýtického jazyka a narativu. Popsal jsem, jakým způsobem může příběh působit na čtenáře.

Ve třetí části jsem udělal rozbor celé knihy *Dokud nemáme tvář*. Sledoval jsem proměny života Orual. Jak jsem popsal, mnohé události jejího života byly totožné s Lewisovým. Její získávání tváře bylo dlouhé jako jeho. V celém životě Orual jsem také pozoroval její zkušenosti s utrpením a bolestí. Jak ji bolest

provázela a formovala. Nakonec v rozboru druhé části knihy je také patrný zásah imaginace a její pomoc v procesu získávání tváře.

Ve čtvrté části jsem shrnul jednotlivé poznatky, které jsem uvedl v první části o bolesti a pozoroval jsem je v rozboru knihy. Poté jsem je doplnil komentářem. Souhrnně můžeme říci, že celý život Orual byl utrpením. Do poslední chvíle svého života bolest potlačovala, ale byla tam. Když pak, řekněme, uvěřila, její bolest byla vykoupena. Na svůj život se dívala novým pohledem. Stejně tak s imaginací, co jsem popsal ve druhé části u Lewise a sledoval v rozboru knihy, jsem v této čtvrté části shrnul a doplnil vysvětlením.

Doufám, že jsem se při zkoumání Lewisova díla držel jeho teologického myšlení, a že jsem mu nepřipsal jiný pohled, než byl jeho vlastní. Téma dorůstání do křesťanské dospělosti u Lewise není v literatuře, se kterou jsem se setkal příliš popsáno. Proto věřím, že svou prací mohu přispět do diskuse nad myšlenkovým světem tohoto geniálního autora. Během psaní práce jsem si také uvědomil, jak mě Lewis ovlivnil svým psaním. Těší mě, že to byla zrovna jeho kniha a příběh, který jsem mohl kvůli této práci tolikrát číst. Snad mohu říct, že tím přispívá ke konverzi také moje imaginace, a že i já teď mohu interpretovat svůj život jinak.

Seznam literatury

Augustinus, Aurelius, z lat. přel. Mikuláš Levý, upravil Method Kaláb a nové vyd. připravili Lenka Karfiková, Václav Ventura. *Vyznání*. Praha: ústřední církevní nakladatelství, 1990. ISBN 8070171448.

Blomberg, Craig L. *1 Corinthians*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan, 1994. ISBN 0-310-48490-1.

Crabb, Lawrence J. *Rozbité sny*. 2. vyd. Přeložil Dan Drápal. Praha: Návrat domů, 2013. ISBN 978-80-7255-296-2.

Duriez, Colin. *Fenomén C.S. Lewis: životopis zkušeného letopisce*. Přeložil Pavla Chudá. Praha: Česká biblická společnost, 2016. ISBN 978-80-87287-70-5.

ESV: study Bible: English standard version. ESV text ed. Wheaton, Ill.: Crossway Bibles, 2007. ISBN 978-1-4335-0241-5.

Hauerwas, Stanley. *Naming The Silences: God, Medicine, And The Problem Of Suffering*. Grand Rapids, Mich.: Wm. B. Eerdmans, 1990. ISBN 0-8028-0496-9.

Hošek, Pavel. *Kouzlo vyprávění: [proměňující moc příběhu a "křest fantazie" v pojetí C.S. Lewise]*. Praha: Návrat domů, 2013. ISBN 978-80-7255-293-1.

Hošek, Pavel. *C.S. Lewis: mýtus, imaginace a pravda*. Praha: Návrat domů, 2004. ISBN 80-7255-099-3.

Lewis, C. S. *Bůh na lavici obžalovaných*. 2. vyd. Přeložil Petr Adámek. Praha: Návrat domů, 2012. ISBN 978-80-7255-256-6.

Lewis, C. S. *Dokud nemáme tvář*. Druhé vydání. Přeložil Jan Šraml, přeložil Michaela Šramlová. Praha: Návrat domů, 2016. ISBN 978-80-7255-363-1.

Lewis, C. S. *Letopisy Narnie: Lev, čarodějnice a skříň*. 2. vyd. Ilustroval Pauline Baynes. Praha: Fragment, 2006. ISBN 978-80-253-0345-0.

Lewis, C. S. *Letopisy Narnie: Plavba Jitřního Poutníka*. 2. vyd. Ilustroval Pauline Baynes. Praha: Fragment, 2006. ISBN 978-80-253-0347-4.

- Lewis, C. S. *Letopisy Narnie: Poslední bitva*. 2. vyd. Ilustroval Pauline Baynes. Praha: Fragment, 2006. ISBN 978-80-253-0350-4.
- Lewis, C. S. *Problém bolesti*. Praha: Návrat domů, 1998. ISBN 80-85495-89-9.
- Lewis, C. S. *Zaskočen radostí: Podoba mého dřívějšího života*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994. Scriptum. ISBN 80-85795-07-8.
- Novotný, Adolf. *Biblický slovník*. 3. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1992. ISBN 8090088112.
- Payne, Leanne. *Skutečný a Přítomný: [myšlenkový svět C.S. Lewise]*. Praha: Návrat domů, 2006. ISBN 80-7255-139-6.
- Root, Jerry. *The surprising imagination of C.S. Lewis: an introduction*. Nashville, Tennessee: Abingdon Press, 2015. ISBN 978-1-4267-9510-7.
- Souček, Josef Bohumil. *Řecko-český slovník k Novému zákonu*. 6. vyd. Praha: Kalich, 2003. ISBN 80-7017-853-1.
- Thielman, Frank. *Philippians*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan Pub. House, 1995. NIV application commentary. ISBN 0-310-49300-5.
- Tresmontant, Claude. *Bible a antická tradice: esej o hebrejském myšlení*. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-270-5.
- Yancey, Philip D. *Bible, kterou četl Ježíš*. Druhé vydání. Přeložil Petr Vizina. Praha: Návrat domů, 2016. ISBN 978-80-7255-365-5.
- Yancey, Philip D. *Kde je Bůh, když to bolí?*. Druhé vydání. Přeložil Petr Vizina. Praha: Návrat domů, 2016. ISBN 978-80-7255-369-3.